

ב"ה • ערב שבת קודש פרשת וישלח • י"ח בכסלו ה'תשפ"א

קונטרס שבועי לאנ"ש חסידי חב"ד לחיזוק ההתקשרות
לכ"ק אדמו"ר רבי מנחם מענדל בהרה"ק רלו"י מליובאוויטש
זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

התקשרות

א'שע"ו

שיחות • אגרות • פניני חסידות לפרשת השבוע
• הלכות, מנהגים וטעמיהם • ניצוצות • זמנים • יומנים
ותאריכי חב"ד • שניים מקרא ואחד תרגום

"לשנה טובה בלימוד החסידות ובדרכי החסידות תכתבו ותחתמו"

חב"ד
כל הלב לכל אחד

צעירי
אגודת
חב"ד

אנו אין לנו אלא הנשיא שבדורנו, כ"ק מו"ח אדמו"ר, שלהיותו "ממלא מקום אבותיו" הרי הוא כולל את כל הרביים, ולא עוד אלא שעל ידו ניתוסף עוד עניין שלא נתגלה עד לדורנו זה - קרוב לביאת המשיח - "יפוצו מעיינותיו חוצה" באופן שלא היה כמותו בכל הדורות שלפני זה! ושני טעמים להוספה המיוחדת בהפצת המעיינות חוצה בדורנו זה: (א) בגלל התגברות החושך ביותר יש צורך באור גדול ביותר להאיר את החושך, (ב) בגלל שכבר מתנוצץ אור המשיח. ומזה מובן גודל ההכרח בהתקשרות והחיבור עם המעיין - המקור דתורת החסידות - כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו, שבכח זה נעשית ההפצה גם ב"חוצה", היינו, שלא זו בלבד שלא מתפעלים מה"חוצה", אלא אדרבה, שהמעיינות באים באופן של הפצה גם ב"חוצה", כיון שהמעייין אין לו הגבלות כלל, ומטהר אפילו זב ומצורע.

(י"ט כסלו תורת מנחם תשי"א ח"ב ע' 122)

4 < דבר מלכות • 8 < ניצוצי רבי • 11 < יומן מבית חיינו
14 < עת לדעת • 16 < לוח השבוע • 23 < שניים מקרא ואחד תרגום

זמני השבוע

צאת הכוכבים	שקיעת החמה	מנחה גדולה	חצות היום והלילה	סוף זמן ק"ש	זריחת החמה	זמן ציצית ותפילין	עלות השחר		תאריך
							72 ד' לפני הזריחה	120 ד' לפני הזריחה	
5.02	4.35.7	12.01	11.31	8.57	6.34	5.31	5.09	4.21	ו', י"ח בכסלו
5.02	4.35.8	12.01	11.31	8.57	6.34	5.32	5.10	4.22	ש"ק, י"ט בכסלו
5.02	4.35.8	12.02	11.32	8.58	6.35	5.33	5.10	4.22	א', כ' בכסלו
5.02	4.35.9	12.02	11.32	8.58	6.36	5.34	5.11	4.23	ב', כ"א בכסלו
5.03	4.36.0	12.03	11.33	8.59	6.37	5.34	5.12	4.24	ג', כ"ב בכסלו
5.03	4.36.2	12.03	11.33	9.00	6.38	5.35	5.13	4.24	ד', כ"ג בכסלו
5.03	4.36.4	12.04	11.34	9.00	6.38	5.36	5.13	4.25	ה', כ"ד בכסלו
5.03	4.36.6	12.04	11.34	9.01	6.39	5.36	5.14	4.26	ו', כ"ה בכסלו

זמני הדלקת הנרות וצאת השבת

באר-שבע		חיפה		תל-אביב		ירושלים		פרשת
צה"ש	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	
17:17	16:18	17:13	16:03	17:16	16:16	17:14	15:55	וישלח
17:18	16:19	17:15	16:04	17:17	16:17	17:16	15:56	וישב - חנוכה

צעירי אגודת חב"ד באה"ק ת"ו • יו"ר: הרב יוסף יצחק הכהן אהרונוב

מערכת: לוי יצחק שייקביץ, יוסף יצחק אולידורט,
אליהו קעניג, אברהם מרינובסקי, מנחם מענדל שייקביץ
מו"ל: המרכז לעזרי שליחות, ת"ד 1122 כפרחב"ד 6084000

אינטרנט: www.chabad.org.il דואר אלקטרוני: chabad@chabad.org.il

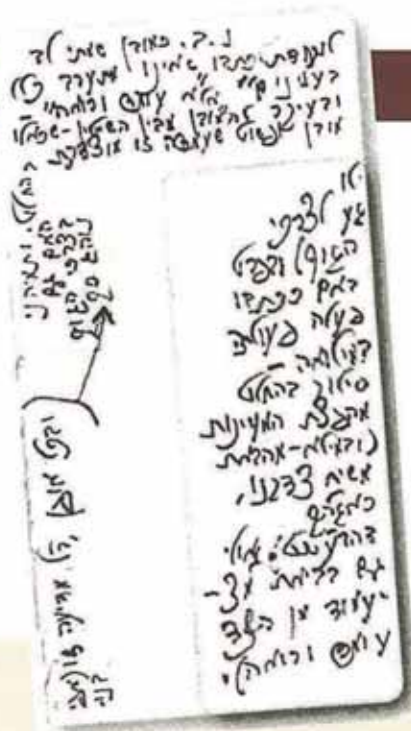
ISSN 7474-0793 • ניל"ן 1376

פרשת וישלח | אב אחד לכולנה

...הרי מכיוון שהוא "אחיק", ובלשון אדמו"ר הזקן פרק לב: "אב אחד לכולנה", יש להתייחס אליו לא מתוך רוגז וכעס כו', כי אם בדרכי נועם ודרכי שלום, מתוך אהבה וחיבה, "למשכו בחבלי עבותות אהבה", על-ידי-זה ששולח אליו שלוחים ("מלאכים") להודיע שהוא שלם עמו ומבקש אהבתו, ורוצה ללכת יחד עמו לקראת הגאולה האמיתית והשלימה!

ההוראה מהסיפור שיעקב שלח מלאכים "אל עשו אחיו ארצה שעיר שדה אדום"... ובכן, בעניין זה ישנה הוראה נפלאה לאהבת ישראל: גם כאשר מדובר אודות יהודי שנמצא במעמד ומצב נמוך ביותר, עד כדי כך, שבגלוי ובחיצוניות נראה שהוא כמו "עשו", תכלית הירידה [שנקרא "אדום" על שם שהיה "אדמוני", "סימן הוא שיהא שופך דמים"...]

(משיחת שבת פרשת תולדות תשמ"ה, תורת מנחם תשמ"ה חלק ב' עמ' 728)

הכתב והמכתב לא לעמוד מנגד

מענה אודות שלילת ההנהגה לעמוד מן הצד בהפצת המעיינות: כמובן שמתי לב לנקודת כתבו "שאינו מתערב כלל בענינים" "אלא עומד ורואה" - ובעיקר להמובן מבין השיטין - שכאלו מובן ופשוט שעמדה זו מוצדקת בהחלט. ותמיהני האם גם בצרכי הגוף נוהג כך.

ובכל אופן, ר"ל [=רחמנא ליצלן] מדיעה זו (אפילו בנוגע לצרכי הגוף) ובפרט באם ככתבו פעלה פעולתה במילואה - סילוק בהחלט מהפצת המעיינות (ובמילא - מהבאת משיח צדקנו כאגה"ק דהבעש"ט [=כאגרת הקודש דהבעל שם טוב]. ואולי גם בביאת מ"צ [משיח צדקנו] - יעמוד מן הצד עומד ורואה).

מורה שיעור ללימוד היומי ברמב"ם

י"ח בכסלו ה'תשפ"א - כ"ה בכסלו ה'תשפ"א

יום	יום בחודש	ג' פרקים ליום	פרק א' ליום	ספר-המצוות
ו'	י"ח בכסלו	הלכות בית הבחירה פרק ב-ד.	הל' שביתת עשור פרק ב.	מל"ת עט. פ.
ש"ק	י"ט בכסלו	פרק ה-ז.	פרק ג.	מ"ע כא.
א'	כ' בכסלו	פרק ח. הלכות כלי המקדש והעור בדים בו. בפרקים אלו. פרק א-ב.	הל' שביתת יו"ט. בפ' רקים אלו. פרק א.	מ"ע כב. מל"ת סז. מ"ע לה. מל"ת פג. פד.
ב'	כ"א בכסלו	פרק ג-ה.	פרק ב.	מל"ת פה. פב. מ"ע לד. מל"ת פו.
ג'	כ"ב בכסלו	פרק ו-ח.	פרק ג.	מ"ע כג. מל"ת עב. מ"ע לב. לו.
ד'	כ"ג בכסלו	פרק ט-י. הלכות ביאת המקדש.. בפרקים אלו. פרק א.	פרק ד.	מ"ע לג. מל"ת פח. פז. עג. קסג. קסד.
ה'	כ"ד בכסלו	פרק ב-ד.	פרק ה.	מל"ת סח. קסה. מ"ע לא. מל"ת עז. עח.
ו'	כ"ה בכסלו	פרק ה-ז.	פרק ו.	מל"ת עה. עו. מ"ע כד. מל"ת סט. ע. עא.

כוחן של נשים בהפצת המעיינות

הקטרוג שהיה על רבינו הזקן בשנת תקנ"ב היה חמור יותר מהקטרוג הקשור עם י"ט כסלו תקנ"ט. במסירות נפשה פעלה הרבנית דבורה לאה הוספה גדולה בהתפשטות תורת החסידות. ביכולתן של נשי ובנות ישראל לפעול הוספה רבה בהפצת המעיינות חוצה. משיחת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

הנ"ל שהיה חריף יותר מהקטרוג הקשור עם י"ט כסלו:

הקטרוג הקשור עם י"ט כסלו בשנת תקנ"ט היה קשור אמנם עם האשמה של מרידה במלכות, שהעונש הוא היפך החיים, אבל, עניין היה רק בתור קא סלקא דעתך, ובפועל לא אירע דבר.

מה שאין כן הקטרוג שלפני זה, בשנת תקנ"ב, היה קטרוג גדול ביותר, עד כדי כך, שהיה צורך להחליף את רבינו הזקן... ולא רק על ידי עניין רוחני, אלא על ידי עניין של היפך החיים כפשוטו בנוגע לגוף, ודווקא אצל הקרוב קרוב יותר - בניו ובנותיו יוצאי חלציו, ומהם גופא - הבת, שיש שייכות יתירה עם האב, כמאמר רז"ל¹ "איש מזריע תחילה יולדת נקבה" (כפי שמביא רש"י בפירושו לבן חמש למקרא על הפסוק² "זאת דינה בתו", "הנקבות תלה ביעקב, ללמדך כו"), שדווקא בתו של רבינו הזקן היא זו שהייתה צריכה להחליף אותו.

וכידוע הסיפור בזה³ - שכאשר נודע לבתו של רבינו הזקן, הרבנית מרת דבורה לאה, על דבר

א

בשיחות של רבותינו נשיאינו מתחיל הסיפור של י"ט כסלו עם הקטרוג שהיה על רבינו הזקן כמה שנים לפני הקטרוג של שנת תקנ"ט. ובהקדמה:

דובר כמה פעמים⁴ שהאפשרות למאסר למטה הייתה רק בגלל שלמעלה היה קטרוג על גילוי תורת החסידות על ידי רבינו הזקן, שממנו נשתלשל קטרוג ומאסר כפשוטו בעולם למטה. ומזה מובן שגם היציאה לחירות מהמאסר הייתה בגלל שלמעלה נתבטל הקטרוג, ותורת החסידות יצאה לחירות, לבוא בגילוי בהתרחבות כו'.

ובכן, עוד מכמה שנים לפני המאסר והגאולה של י"ט כסלו, היה קטרוג על רבינו הזקן, וקטרוג קשה ביותר.

וכאשר רבותינו נשיאינו היו מספרים הסיפור של י"ט כסלו - היו מתחילים מהסיפור על דבר הקטרוג הנ"ל, כפי שרואים בשיחה הראשונה של י"ט כסלו שכ"ק אדמו"ר ציווה להדפיס - שיחת י"ט כסלו תרצ"ג⁵, שבה מסופר אודות הקטרוג

תשל"ס סעיף נד (תורת מנחם חלק נח עמ' 387). וש"נ.
3. ברכות ס. א. וש"נ.
4. ויגש מז, טו.
5. ראה גם קונטרס "הרבנית דבורה לאה" (קוד"ת, תשנ"ג). וש"נ.

1. ראה גם שיחת אור וערב שבת קודש פרשת וישב, י"ט כסלו תשכ"ז בתחילתה (תורת מנחם חלק מח עמ' 303). וש"נ.
2. ליל ב' כ' כסלו סעיף יא ואילך (נדפסה בליקוטי דיבורים חלק א מא, א ואילך). וראה גם שיחת מוצאי שבת קודש פרשת וישלח, י"ט כסלו

החסידות ביותר, כמובן מהשיחות והרשימות שמבארים אופן התגלות עניין החסידות בזמנו של הצמח צדק.

הקטרוג והסכנה שהייתה כרוכה בזה, החליטה להחליף את רבינו הזקן... בידיעה עד כמה נוגע לרבינו הזקן קיומה בעלמא דין, ובידיעה שיש לה ילד קטן שצריכה לגדלו ולחנכו, ואף על פי

בתו של רבינו הזקן וכל הנשים הצדקניות שבכל דור ודור, פתחו את הדרך לכל נשי ובנות ישראל, שגם הן יכולות למסור נפשן עבור הפצת המעיינות, ועל ידי פעולותיהן יכולה לבוא תועלת בהפצת המעיינות חוצה, ועד לנתינת כוח לנשיא הדור שיוכל למלא ולהשלים את ענייניו בהפצת המעיינות חוצה

א

ובפרטיות יותר:

בגאולה של רבינו הזקן בי"ט כסלו היה כבר העניין ד"פדה בשלום נפשי⁸, כפי שרבינו הזקן מדגיש ומעיד על עצמו⁹: "יצאתי בשלום מה' שלום".

ועניין זה היה לא רק בנוגע לעצם של חסידות, אלא גם בנוגע להתפשטות, כמבואר בכמה שיחות¹⁰, וכפי שכותב כ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע באיגרת הקודש הידועה¹¹ אודות י"ט כסלו, שפעולתו הייתה לא רק בנוגע להעצם, אלא גם בנוגע להתפשטות כו', וכפי שראו בפועל, שרבינו הזקן היה אז במעמד ומצב של הרחבה ותוקף.

וכמו שכתב רבינו הזקן באיגרת הקודש¹² ד"ה קטנתי אחר ביאתו מפטרבורג: "ומענה רך ישיב חימה ורוח נכאה כו' וכולי האי ואולי ייתן ה' בלב אחיהם כמים הפנים לפנים וגו'; וכיון שרבינו הזקן דרש זאת, הרי מובן, שהחסידים עשו כל

כן לא מצאה ברירה אחרת מלבד להחליף את רבינו הזקן, וכמסופר בהשיחה, שבלייל ראש השנה חטפה והקדימה לברך את רבינו הזקן: "לשנה טובה כו"⁶, והיינו, שמסרה נפשה בפועל כדי שרבינו יוכל להמשיך את עבודתו בהפצת המעיינות.

ב

כמו בנוגע לקטרוג של י"ט כסלו - רואים גם בעניין הנ"ל שעל ידו ניתוסף בהתרחבות והתפשטות תורת החסידות:

בתו של רבינו הזקן ביקשה מאביה (לא בתור שכר חס ושלום, אלא בקשת) טובה - שיתמסר לחינוך בנה, ורבינו הזקן הסכים לכך, ואכן התמסר באופן נפלא לחינוכו (למרות שאמרו רז"ל "לעולם אל ישנה אדם בנו בין הבנים כו"⁷), ועוד שאלות שיכולים לשאול על זה).

וכתוצאה מחינוך זה - גדל הצמח צדק, שבימיו נתוספה חיות והתרחבות והתפשטות תורת

8. תהלים נה, יט.

9. באגרתו לגאון החסיד רבי לוי יצחק מבארדייטשוב - נדפסה באיגרות קודש שלו עמ' רלב. וש"נ (נעתק ב"היום יום" יט כסלו).

10. ראה ספר השיחות תורת שלום עמ' 246 ואילך.

11. משנת תרס"ב - נדפסה באיגרות קודש שלו חלק א עמ' רס. וש"נ (נעתק ב"היום יום" בתחילתו).

12. סימן ב.

6. "אחר התפילה יצא רבינו הגדול, וידוע אשר מנהגו היה שלא דיבר כלל בלייל א' של ראש השנה, ובשנה ההיא שינה ממנהגו ושאל 'זואו איז דבורה לאה?' [= איפה דבורה לאה?], וכשראה אותה התחיל לאמר 'לשנה', ואך הספיק לאמר התיבה לשנה, קפצה ואמרה לאביה - רבינו הגדול - 'לשנה טובה ותחתם, טאטע ניט ריידין' [= אבא אל תגיד] (ליקוטי דיבורים שם).

7. שבת י. ב.

התלוי בהם בכדי שיהיה העניין ד"כמים הפנים גו".
ובפרט שאלו הם דבריו של צדיק, נשיא בישראל,
שבוודאי פעלו את פעולתם.

אבל, אף-על-פי-כן, מקדים רבינו הזקן וכותב
"וכולי האי ואולי יתן ה' כו" - דלכאורה אינו מובן:
מדוע כותב זאת בלשון של ספק, בה בשעה שמקרא
מלא דיבר הכתוב¹³ "כמים הפנים לפני כן לב האדם
לאדם", היינו, שכן הוא בפועל? - אלא זהו על דרך מה
שכתוב בתניא (חלק ראשון)¹⁴ ש"בוודאי סופו לעשות
תשובה... כי לא¹⁵ יידח ממנו נדח", אבל אין זה מוכרח
להיות תיכף ומיד, אלא יתכן שיהיה זה "בגלגול זה
(ולאו דווקא מיד, אלא מחר או מוחרתיים, ויש מחר
לאחר זמן¹⁶) או בגלגול אחר", ועל דרך זה בנוגע
לעניין ד"כמים הפנים לפני גו", שזהו אמנם דבר
וודאי, אבל אין הכרח שיהיה מיד, אלא יכול להיות גם
משך זמן לאחריו זה.

ולכן, אף-על-פי שבי"ט כסלו היה כבר העניין של
"פדה בשלום נפשי" (והיו גם מנגדים שזכו שמיד
לאחרי י"ט כסלו נעשה אצלם עניין השלום), ותורת
החסידות הייתה כבר באופן של התפשטות, וכמבואר
בשיחה¹⁷ שעניין המאסר והגאולה בשנת תקנ"ט פעל
שתורת החסידות לא תשרוף את העולם, ולא תהיה
באופן של מקיפים, אלא תימשך בעולם בפנימיות¹⁸,
אף-על-פי-כן, עיקר עניין השלום, ותכלית ההתרחבות
וההתפשטות של תורת החסידות, היו בזמן הצמח
צדק דווקא.

וכידוע¹⁹ שהצמח צדק היה בידידות עם תלמיד
תלמידו (או תלמידו²⁰) של הגאון מווילנא וכו', והיינו,
שהיה אז עניין השלום בשלימות²¹, וכמו כן הייתה אז
תורת החסידות בתכלית ההתרחבות וההתפשטות,
ללא מניעת כלל.

וכמובא בשיחות שאז נוכחו לדעת שחסידים הם

13. משלי כו, יט.

14. סוף פרק לט.

15. על פי שמואל ב יד, יד.

16. פירוש רש"י בא יג, יד. ועוד.

17. ראה שיחת י"ט כסלו תרצ"ג הנ"ל סכ"א (ליקוטי דיבורים שם כט, א).
תורת מנחם - רשימת היומן עמ' שב ואילך. וש"נ.

18. חסר קצת (המז"ל). - נזכר גם הידוע שהצלת רבינו הזקן הייתה על ידי זה
שכמה שנים לפני זה למדו חסידים ספר התניא מתוך הקונטרסים, ולאחרי

זה - כשנדפס ספר התניא - מתוך הדפוס (ראה גם שיחת י"ט כסלו תשל"ל
(תורת מנחם שם סוף עמ' 387). וש"נ).

19. ראה אגרות קודש אדמו"ר מוהרי"צ חלק ג עמ' שמו. וראה גם
התוועדיות תש"נ חלק ד עמ' 326. וש"נ.

20. ראה גם התוועדיות תשמ"ה חלק ה עמ' 3094.

21. ראה גם תורת מנחם חלק מד ריש עמ' 317. וש"נ.

לומדים כו'.

[...] וכל זה נעשה כתוצאה מפעולת אימו של הצמח
צדק, הרבנית מרת דבורה לאה, שמסרה נפשה עבור
תורת החסידות, ובגלל זה התמסר רבינו הזקן לחינוכו
של הצמח צדק, ועל ידי זה באה תורת החסידות בזמנו
של הצמח צדק בתכלית ההתרחבות וההתפשטות.
ועל פי מאמר רז"ל²² "שכר מצווה מצווה",
שפירושו ש"משכרה נדע מהותה"²³, הנה מהשכר
על מסירת נפשה, שבזמנו של בנה הצמח צדק באה
תורת החסידות בהתפשטות הכי גדולה, מובן, מהותה
של מסירות נפש זו - שהייתה נוגעת להתפשטות
והתרחבות החסידות, וכפי שהיה בפועל, שעל ידי
מסירת נפשה היה יכול רבינו הזקן להמשיך עבודתו
בהפצת המעיינות חוצה.

T

מכל סיפור בתורה - ובנידון דידן, סיפור שסיפר
נשיא בישראל בתור מנהיג ישראל²⁴ - יש ללמוד
הוראות בנוגע להנהגתנו בימינו אלו, במכל שכן מזה
שצריכים ללמוד הוראה מכל עניין, כתורת הבעל שם
טוב²⁵ שכל דבר שיהודי רואה או שומע יש בו הוראה
בעבודת ה' בנוגע להנהגתו בתקופה זו.

ובכן, סיפור הנ"ל מהווה הוראה לכל אישה ובת
בישראל. אין הכוונה ללימוד בלבד, אלא שלימוד
זה יפעל בכל העניינים - לא רק במחשבה, ולא רק
בדיבור, אלא גם במעשה, וכדברי המשנה²⁶: "המעשה
הוא העיקר", וכפי שמבאר רבינו הזקן באיגרת
הקודש²⁷ ש"בעקבות משיחא שנפלה סוכת דוד עד
בחינת רגלים ועקביים שהיא בחינת עשייה, אין דרך
לדבקה כו' כי אם בבחינת עשייה".

[...] כשמספרים לאישה ובת בישראל הסיפור
אודות בתו של רבינו הזקן שמסרה נפשה עבור הפצת
תורת החסידות, ותובעים ממנה להתנהג כן - נשאלת
מיד השאלה: מהו הדמיון וההשוואה בין בתו של
רבינו הזקן לכל אישה ובת בישראל!?

והגע עצמך:

22. אבות פרק ד משנה ב.

23. תניא פרק לט (נג, א).

24. ראה גם תורת מנחם חלק נח עמ' 259. וש"נ.

25. ראה כתר שם טוב בהוספות סימן רכ"ג ואילך. וש"נ (נענקת ב"היום יום" ט אייר).

26. אבות פרק א משנה יז.

27. סימן ט (קיד, א).

העניין ד"א את בתי נתתי לאיש³⁴, כשרבינו השיא את בתו, ומסר לה את כל העניינים בנוגע לאופן הנהגתה כו'.

וכיון שכן, הרי מובן שכאשר בתו של רבינו הזקן מוסרת את נפשה עבור תורת החסידות - אין זה פלא; אבל כיצד יכולים לדרוש זאת מכל אישה ובת בישראל!?

אך העניין הוא - שבתו של רבינו הזקן וכל הנשים הצדקניות שבכל דור ודור, פתחו את הדרך לכל נשי ובנות ישראל, שגם הן יכולות למסור נפשן עבור הפצת המעיינות, ועל ידי פעולותיהן יכולה לבוא תועלת בהפצת המעיינות חוצה, ועד לנתינת כוח לנשיא הדור שיוכל למלא ולהשלים את ענייניו בהפצת המעיינות חוצה.

(משיחת שבת פרשת וישב, כ"א כסלו ה'תשל"א. תורת מנחם חלק טב עמ' 383 ואילך. הנחת השומעים, בלתי מוגה)

רבינו הזקן - היה נשמה חדשה²⁸, נשמה דאצילות²⁹, וכידוע השיחה³⁰ שהנהגתו למטה הייתה כמו בעולם האצילות, שלכן, בבוא ערב שבת לפנות ערב, שלמעלה הוא זמן של דורמיטא דז"א, היה רבינו הזקן נרדם מאליו (לא כמו ר' הלל מפאריטש שהוצרך להשתדל להירדם).

ומובן שכל ענייניו של רבינו הזקן היו בתכלית המעלה, כולל ובמיוחד בנוגע ללידת בתו, החל מעניין הזיווג ש"הוא דבר גדול כו"³¹ - מעשה קדוש³², ובפרט לאחרי ההכנות "דיקדש עצמו כו" (כפי שמביא רבינו הזקן בהתחלת ספר התניא³³), וכן בנוגע להנהגה אחרי זה; ונוסף לזה היה גם עניין החינוך שהעניק רבינו הזקן לבתו, לא מבעי לאחרי שש שנים, שעיקר החינוך תלוי באב, אלא גם לפני זה, כשצריך לאימו; ולאחרי זה היה

28. ראה ספר השיחות תש"ו ריש עמ' 22, וש"נ.

29. ספר השיחות שם עמ' 6, וש"נ.

30. ראה ספר השיחות תורת שלום סוף עמ' 12 ואילך. סוף עמ' 42 ואילך. סוף עמ' 57 ואילך.

31. ראה תורה אור מגילת אסתר צב, סוף ע"ד.

32. ראה אגרת הקודש (המיוחס להרמב"ן) - כתבי רמב"ן (הוצאת שאוועל) חלק ב עמ' שכא ואילך.

33. סוף פרק ב.

34. תצא כב, טז.

סיכום

סיפור המאסר והגאולה של י"ט כסלו תקנ"ט, מתחיל בסיפור הקטרוג שהתרחש כמה שנים קודם לכן: בשנת תקנ"ב היה קטרוג חמור על רבינו הזקן וחייו היו נתונים בסכנה. בתו, הרבנית דבורה לאה, מסרה את נפשה ו'החליפה' את אביה. היא נסתלקה בג' תשרי.

זה היה קטרוג חמור יותר מהקטרוג שהוביל למאסר בשנת תקנ"ט: את גזירת 'היפך החיים' שהייתה במאסר הצליחו לבטל, אך הקטרוג בשנת תקנ"ב בוטל רק על-ידי ש'החליפו' את רבינו הזקן באחת מבנות משפחתו.

במסירות נפשה, פעלה הרבנית דבורה לאה הוספה גדולה בגילוי תורת החסידות והתפשטותה: קודם הסתלקותה, ביקשה הרבנית דבורה לאה מרבינו הזקן שיתמסר לחינוך בנה הפעוט. רבינו הזקן מילא את בקשתה, גידל את הילד וחינכו, ומחינוך זה נעשה הרבי ה'צמח צדק'. בימי ה'צמח צדק' התפשטה תורת החסידות באופן נפלא. ההתנגדות שככה, ובין מחנה החסידים וה'מתנגדים' שרר שלום ואף קשרי ידידות.

הרחבה זו התרחשה בימי ה'צמח צדק' דווקא, כתוצאה ממסירות נפשה של אימו הרבנית דבורה לאה למען תורת החסידות. בכך, סללה את הדרך לכל נשי ובנות ישראל. בכוחה של כל אישה ובת לפעול גדולות בהפצת המעיינות. פעולותיהן יכולות אף להעניק סיוע לנשיא הדור למלא את תפקידו בהפצת המעיינות.

ניצוצי רבי

מאת הרב מרדכי-מנשה לאופר

הדפסת ספרי חסידות ותורה בכלל ב"אותיות מרובעות"

מפנה בהדפסת ספרים מ"אותיות עגולות" ו"כתב רש"י" ל"אותיות מרובעות" החל בדור הששי ובמיוחד בדור השביעי. פתק מיוחד מניסן תנש"א המבטא את החביבות לעוסקים במלאכת-הקודש. למרות המעלה בכתב רש"י ונימוק הלכתי לאי שימוש באותיות מרובעות

וכיוצא-בזה.

כך התנהלו הדברים עד לזמנו של כ"ק מו"ח אדמו"ר, וכך היה גם בהתחלת הנשיאות שלו; לאחר-מכן החל כ"ק מו"ח אדמו"ר לפרסם את תורת החסידות באופן שהדברים יבואו בדפוס באותיות מרובעות דוקא, כדי שתורת החסידות תגיע גם ל"חוצה", אשר לצורך כך נדרשים אותיות מרובעות דוקא.

המעבר ל"אותיות מרובעות" פועל את ההגעה ל'חוצה' במישור הפרקטי - כפי שציין הרבי למהדיר הרב ד"ר צבי הרכבי (ראה אודותיו ב'התקשרות' גליון תתקלז עמ' 10 ובמקומות שצויינו משם) בשנת תשי"ז, כאשר שיגר לרבי את ספרו חידושי הרש"ש על הרמב"ם ('אגרות-קודש' כרך יד עמ' רנ):

...ולכאורה באם היה נדפס באותיות מרובעות - היה מתרבה מספר המשתמשים בו בדורנו דור יתום זה.

השינוי - במעבר לארה"ב

אבל לא ביום אחד ובשנה אחת התרחש המעבר מ"אותיות רש"י" ל"אותיות מרובעות".

דברים דומים השמיע הרבי ביום א' ט' אדר ראשון תשל"ג. היה זה בעת ביקורו של כ"ק האדמו"ר מבעלזא שליט"א. להלן תוכן הדברים ('בצל החכמה' עמ' 30, מהדורה מעודכנת תשס"ט עמ' לז):

אביו של כ"ק מו"ח אדמו"ר, כ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע לא רצה שידיפסו את כתביו, ובפרט

כך התבטא הרבי בשבת פרשת כי תבוא תשמ"ה (התוועדויות תשמ"ה' כרך ה' עמ' 2959):

משתדלים בשנים האחרונות להוסיף בכל הקשור להדפסת ספרי חסידות, כולל הדפסה באותיות מרובעות דוקא.

פירוש הדברים: רוב ספרי חב"ד בדורות הראשונים נדפסו בכתב רש"י או בצילום כתב-יד המעתיק (בדרך כלל של ר' שמואל סופר).

גם ספר התניא ושולחן ערוך רבינו הזקן, שנדפסו ב"אותיות מרובעות", הרי חלק מהן כגון ההקדמות וההסכמות נדפסו באותיות רש"י, נוסף למהדורות שלימות שנדפסו באותיות רש"י, ויש ש"אותיות מרובעות ואותיות רש"י משמשות בערבוביא" (תורת חב"ד, שו"ע אדה"ז, עמ' 56 על מהדורת סדילקאב תקצ"א) - וראה בפירוט בספרי הביבליוגרפיה הנ"ל בעריכת הרב יהושע מונדשיין ז"ל על התניא (קה"ת תשמ"א) והשו"ע (קה"ת תשד"מ).

אותיות שמגיעות ל'חוצה'

בשיחתו מש"פ וירא תשמ"מ ('לקוטי שיחות' כרך כ' עמ' 389) ציין הרבי:

על-ידי כבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר החל עיקר ענין ההפצה של תורת החסידות באופן שהדברים יגיעו גם ל"חוצה"; עד כפי שניתן להיווכח שלפני-כן ערכו "חשובים" בהדפסת תורת החסידות מה להדפיס ובאיזו צורה - באותיות רש"י דוקא

פתק מיוחד שמבטא חביבות

ככל הנראה, כדי לבטא את החביבות הרבה שלו לעבודה הקשה של המהדירים בעקבות ההדפסה המחודשת ב"אותיות מרובעות", כתב הרבי פתק מיוחד - תופעה קצת נדירה בדברי ימי קה"ת - בכתב-יד-קדשו בתחילת חודש ניסן תנש"א:

ב"ה ערב חג הפסח התנש"א. לקה"ת ולהעוסקים בהוצאה לאור דהספר דרך מצותיך במהדורא החדשה באותיות מרובעות.

נת[קבל] ות"ח ודבר בעתו מה טוב ובג' הדברים ע[ל] [ל] ש[ם] מה - ועיין שזהו הדרוש היחידי שבתוך ההגדה ומצה מ[ן] הת[ורה] נעשה דם ובשר כו' דמהימנותא ודאסוותא.

ח[ג] הפ[סח] כ[שר] וש[מח] אזכיר ע[ל] הצ[יון] באותה שנה (בחודש מרחשון) הודפס לראשונה ספר 'תורה אור' של רבינו הזקן באותיות מרובעות, והרבי התייחס לכך בהתוועדות שבת פרשת וארא כ"ו טבת ('ספר השיחות-תנש"א' כרך ע' עמ' 270):

וכפי שנוסף בשנים האחרונות ריבוי בהדפסה של ספרי חסידות של רבותינו נשיאינו, כולל לאחרונה במיוחד - דפוס באותיות מרובעות של הספרים שהיו מודפסים לעת-עתה באותיות רש"י.

באותה הזדמנות ציין הרבי שהדבר נועד ל"כאלו ("אם ישנם") שאינם קוראים כתב רש"י, יוכלו גם הם ללמוד בזה, כולל גם החסידות דאדמו"ר הזקן, כפי שהדפיסו חלק לאחרונה" (לפי הנחה בלתי מוגה).

כמו שציינו ב"הערת המו"ל" ד'תורת מנחם' כרך א' עמ' 215 הע' 52: "בשנת תשמ"ט הורה כ"ק אדמו"ר שליט"א ל"מערכת אוצר החסידים" להדפיס מחדש את ספרי כ"ק אדמו"ר מהר"ש באותיות מרובעות".

הדברים נאמרו ברבים בש"פ קדושים ('ספר השיחות תשמ"ט' כרך ב' עמ' 431):

בנוגע להדפסת ספרי חסידות - באותיות מרובעות, אשר, הצורך בזה מודגש ביותר בנוגע לספרי החסידות המודפסים של אדמו"ר מהר"ש, שרובם נדפסו באותיות "עגולות" ובודאי ידפיסום מחדש באותיות מרובעות דוקא [כפי שכבר התחילו בזה לאחרונה ובהשגחה פרטית נסתיימה הדפסת ספר המאמרים תרכ"ו באותיות מרובעות בסמיכות לב' אייר],

ועל דרך זה בנוגע לספרי החסידות שנדפסו באותיות רש"י, שבטח ידפיסום מחדש באותיות מרובעות -

לא ב"אותיות מרובעות". אך כשהגיע כ"ק מו"ח אדמו"ר לארצות-הברית וראה שהמצב הוא שאם יודפסו ב"כתב רש"י" לא יסתכלו בספרים שכן: א) ישנם שאינם יודעים לקרוא "כתב רש"י". ב) גם אלו שיודעים, טוענים שספר שנדפס בצורה כזו הוא ספר ישן (ומיושן) וכו' - הורה, אפוא, להדפיס את ספרי החסידות ב"אותיות מרובעות"!

לעשות הכול כדי שיתווספו לומדים

בחודש אלול תשל"ב ('ימי תמימים' כרך ה' עמ' 388) מוסר הרב חודקוב לרב אפרים וולף את הדברים הבאים בטלפון:

"היות וקיימת סברא להדפיס ספר המאמרים תורת שמואל - תרל"ח באותיות מרובעות [=ברצונינו לברר] כמה תעלה ההדפסה [=בדפוס בית הספר שבכפר חב"ד]?

הרב וולף השיב בכתב:

"היות ובדפוס מספר השורות רב יותר, הרי קטן מספר העמודים, ולפי זה נברר ונודיע בדיוק..."

בינתיים חלפו שנים מספר, וב'חידות' ה'פני מנחם' מגור בשנת תשל"ט ('בצל החכמה' עמ' 80) הוא הציג בפני הרבי את התמיהה: בין ספרי אדמו"ר מהר"ש ישנם כאלה שנדפסו בכתב-יד, ויש שנדפסו באותיות דפוס רגילות. האם יש בכך ענין מיוחד?

והרבי ביאר:

לשינוי זה הסבר בפשטות:

כ"ק מו"ח אדמו"ר שיבח מאד את כתב-ידו של ר' שמואל סופר (ראש המעתיקים בליובאוויטש במשך שנים רבות) מי שכתב ספרים אלו, באומרו שאביו - כ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע - שיבחו, משום כך הודפסו הספרים בפוטוסטאט (צילום), אולם הספרים שנכתבו ע"י מעתיקים אחרים, הודפסו באותיות מרובעות כרגיל.

בזמנינו יש לעשות הכל, העיקר שיתווספו עוד יהודים שילמדו ואפילו בשביל יהודי אחד כדאית ההשתדלות; ובמציאות - רבים יותר לומדים בספרים שנדפסו ב"אותיות מרובעות", שכן הדבר עולה להם בקלות מאשר אלה שב"כתב רש"י"!!

בחודש טבת תשד"מ אישר הרבי ('ימי תמימים' כרך ח' עמ' 222) בהמשך לשאלה שנשאלה-שם עמ' 214): להדפיס הספר - ליקוט מחידושי הצמח-צדק על הש"ס - באותיות מרובעות.

והרבי מסיים:

ומבלי הבט על מעלה זו - מדפיסים מחדש כמה וכמה עניינים שהיו כתובים עד עתה בכתב רש"י - באותיות מרובעות דווקא, בכדי להקל על הלומד שאינו קורא עדיין כתב רש"י בנקל.

(הרבי המשיך שזה בדומה לתרגומי דברי תורה לשפות אחרות לטובת מי שאינם מבינים עדיין לשון-הקודש או אפילו אידיש כו').

פן הלכתי - נימוק והנהגת דורות קודמים

בנוסף לכך, הנה הסבר הלכתי מדוע בעבר נמנעו גדולי ישראל להדפיס ב"אותיות מרובעות", אותו הציג הרבי בדרך-אפשר בש"פ קדושים תשמ"ט (הובא בשיחה הערה 151):

מרובעות דוקא, שדומות לכתב אשורי (אף שאינם כתב אשורי ממש). ועד כדי כך, שאפשר שזהו מהטעמים שנמנעו גדולי ישראל בדורות שלפנינו (כהרמב"ם וכיוצא בו) לכתוב כתב מרובע, כי אם, כתב משיטא, כתב רש"י, שצורת האותיות דומות במקצת לכתביה דאומות-העולם במדינה ההיא (ראה שולחן-ערוך יורה-דעה סוף סימן רפד. וראה תשובות הרמב"ם (ירושלים תשי"ח-תשכ"א) סימן רסח. (ושם נסמן), וכן נהגו בהדפסה - להדפיס הפירושים כו' בכתב רש"י, ולא בכתב מרובע כמו החומש, ש"ס רמב"ם ושולחן-ערוך).

חיזוק מ'מעשה רב'

ובכל זאת: כחיזוק למעבר מאותיות רש"י לאותיות מרובעות אמר הרבי (בשיחת ש"פ קדושים תשמ"ט - הדברים צוטטו באותה הערה שהבאנו בקטע הקודם):

מדור לדור הולך וניתוסף בהדפסת עניני תורה באותיות מרובעות - ע"פ הוראתם של גדולי ישראל, כידוע ומפורסם, ועד"ו בנוגע להדפסת תורת החסידות - שבזמנו של רבנו הזקן נדפס ספר התניא באותיות מרובעות, וגם תורת החסידות של אדמו"ר האמצעי, שיש שנדפסו לפני שנים רבות באותיות מרובעות, וכאמור הולך ומוסיף מדור לדור בהדפסת עניני תורה באותיות מרובעות (כדי להקל על הלומדים כו').

שהקריאה והלימוד באותיות מרובעות היא בקל יותר (ובמילא יכולים לנצל את כח היגיעה להוסיף בהבנת תוכן הענין), כך, שהדפסת תורת החסידות באותיות מרובעות מוסיפה בהפצת המעיינות חוצה (ועל-דרך-זה בנוגע להדפסת כל עניני תורה).

מעלת כתב רש"י

נחזור לרגע ל'תורת שמואל' - ול'כתב רש"י' בכלל, כפי שסיפר סיפר הרבי בהתוועדות ש"פ נצבים תש"י ('תורת מנחם' כרך א' עמ' 215):

כשהדפיסו את ה'תורת שמואל' - היו כאלו שבאו בטענות על כך שמדפיסים באותיות כתב (עגולות) ולא באותיות מרובעות שנקל יותר (ובפרט באמריקה) לקרוא אותם. כיון שהטענות הגיעו אלי - בהיותי המביא לדפוס - נכנסתי לכ"ק מו"ח אדמו"ר וסיפרתי לו שישנם הטוענים על כך שמלבד היגיעה על תוכן העניינים, יצטרכו להתייגע על קריאת הכתב, והשיב כ"ק מו"ח אדמו"ר במשל: מספיק לסחוב את ה"שוקת" אל הסוסים, הגיע הזמן לסחוב את הסוסים אל ה"שוקת"!

מדברים אלו למדנו ברמז על מעלה מסוימת [לפחות - לדורות הקודמים] בכתב רש"י דווקא.

כתב שחודר לעולם

בש"פ וירא תש"מ ('לקוטי שיחות' כרך כ' עמ' 390) ציין הרבי:

כידוע החילוק בין אותיות רש"י ואותיות מרובעות (הבאים לידי ביטוי) בנוגע ל"הלכות שבת" ו"הלכות ספר תורה" (וכל הכרוך בכך).

לא נתפרש כאן אלא ציון ל"שולחן ערוך אדמו"ר הזקן אורח חיים סימן שמ סעיף ח". ושם: "הכותב כתיבה דקה שקורין משיט"א יש אומרים שפטור עליה מפני שנלקחה מכתב אשורי והרי זה ככתב אשורי שלא נגמר כתיקונו".

ובהזדמנות נוספת ('שיחות-קודש' - תשנ"ב' כרך ב' עמ' 677) פירש הרבי:

שבכתב רש"י ישנה מעלה מיוחדת שבו ועל-ידו מתאפשרת המשכת עניני התורה בעולם, ועד לעניני שבעים אומות-העולם, כיון שכתב רש"י הוא שונה מכתב אשורי (כתב התורה עצמה), ויש דוגמתו גם בכתבי אומות-העולם.

תש"נ / יומן מתוך 'בית חיינו'

"רבי'נקע! החסידים רוצים לשמוע מאמר!"

ימי חג הגאולה י"ט כסלו בחצרות קודשנו • שמחה אדירה ו'גילויים' שהזכירו את שמחת תורה • 'מופתים' מתגלגלים • להתוועד עד לימי החנוכה

13:30. הקהל שר "ואני אבטח בך", עד שהרבי התיישב במקומו. אחרי שקידש שר הקהל "פדה בשלום", וכשסיימו החל הרבי באמירת השיחה הראשונה.

תוכן קצר מההתוועדות

ימים אלו, י"ז כסלו וי"ח כסלו, מהווים הכנה לי"ט כסלו (שמתחיל כבר במוצש"ק זה) שהוא "ראש השנה ללימוד החסידות ודרכי החסידות". וכשם שבראש השנה צריך להיות העניין של "תמליכוני עליכם", על דרך זה בראש השנה לחסידות צריך להיות העניין של "תמליכוני עליכם" בנוגע להעבודה של הפצת המעיינות חוצה.

במיוחד אמורים הדברים כשאנו נמצאים בזמן שקורין בתורה בחומש בראשית שמודגשת בו כללות עבודת האדם ובתחתונים דווקא (הרבי הסביר כיצד העניין הנ"ל מודגש בכל פרשה מחומש בראשית), ואחר כך המשך: אי לכך, יש לקבל בזמן מיוחד זה החלטות טובות להוסיף בג' הקווין של תורה תפילה וגמ"ח, ובמעמד רבים מישראל.

וכמו כן צריך לעשות התוועדויות הן ביום שבת קודש זה ובמוצאי שבת קודש ליל י"ט כסלו, ביומו, ובמוצאי י"ט כסלו, ביומו, ובמוצאי י"ט כסלו (כפי שראינו את מנהג רבותינו נשיאינו שהתוועדו במוצאי י"ט כסלו) ואם בכל שנה צריך להיות כן, על-אחת כמה- וכמה כשנמצאים בשנה שראשי התיבות שלה

ליל שבת קודש, פרשת וישלח, י"ח כסלו

הרבי נכנס לקבלת שבת לאחר השעה 17:00 ובדרכו עודד את השירה וכן כשהגיע לבימה, וב'לכה דודי' עודד בחזקה. כשהחזן הגיע לברכה מעין שבע, במילים 'קדשנו במצותיך', החל לנגן במנגינת 'ושמחת בחגך', והקהל שר אחריו. הרבי החל מעודד בידו חזק על ה'סטענדר', ומידי פעם הפנה את ראשו הקדוש לעבר ילדי משפחת שארף והניף לעברם את ידו, וכך זה נמשך כדקה.

אחר התפילה יצא הרבי, בעודו מעודד את הקהל ששר 'ואני אבטח בך'.

בדרכו נעצר ליד דפי חומש שנפלו על הריצפה והתכופף להרימם. מיד אחד מהקהל הזדרז להרימם, והרבי המשיך לחדרו.

יום שבת קודש פרשת וישלח, י"ח כסלו

בשעה 8:00 בבוקר יצאה תהלוכה של כמאה מאנ"ש והתמימים לדרוש בבתי הכנסת "ולהקהיל קהילות" בשכונת 'בורו פארק'. נשאו דברים ב-61 בתי כנסיות (אחר כך קישרו זאת לכך שבשבוע זה מלאו 61 שנה לנישואין). דיברו מענייני דיומא, ובעיקר על חג הגאולה י"ט כסלו. האחראים דיווחו שבכל המקומות הייתה הצלחה גדולה.

להתוועדות חג הגאולה נכנס הרבי בשעה

הוא תהא שנת ניסים.

בסיום השיחה החל הקהל לשיר ניגון שמח. הרבי עודד בתנועות ראשו ובעיקר לעבר ילדי שארף שעומדים בכל הזדמנות לידו, ואח"כ הניף בידו מספר פעמים. לר' זלמן אבלסקי הורה בתנועות ידו שיאמר 'לחיים'. בסיום השירה הפנה הרבי את ראשו לצד הפירמידה המערבית לכיוון קבוצת אורחים מקנדה שהגיעו לשהות בשבת זו ב-770. [הרבי שאל: מי הם העומדים בראשם?].

האורחים אמרו 'לחיים', וכשסיימו הרבי אמר: שינגנו 'ופרצת'. הרבי חיך חיוך רחב. העומד על גבם החל לנגן 'ופרצת', והקהל הצטרף בשירה אדירה. הרבי עודד בתנועות ראשו וכשסיימו החל הרבי לומר:

"כרגיל בכל התוועדות ייגשו כעת אלו שהכניסו בקבוקי משקה ויכריזו על העניינים שעבורם לוקחים את המשקה, ומהם יראו וכן יעשו כל יושבי תבל, ובפרט שאני 'מחותן' - הרחבת בניין הספרייה של אגודת חסידי חב"ד, ואף-על-פי שמרחיבים אותו, מכל-מקום ההרחבה נשארת באותו שטח ומקום כיוון ש'קדושה אינה זזה ממקומה".

בסיום שיחה זו העמיד המזכיר את הבקבוקים - 18 במספר. הרבי מזג מכל בקבוק לתוך כוסו, ואח"כ ניגשו אחד אחד להכריז על ענייניו (לר' יהושע אדוט שליח הרבי לבינימינה הוסיף הרבי: הצלחה רבה).

כשהסתיימה החלוקה החל הרבי לנגן בעוז את ניגון ההקפות לאביו זצ"ל והקהל המשיך לנגן בשמחה רבה.

בינתיים ענה הרבי לחלק מהקהל 'לחיים', ולאחר מכן החל הרבי מעודד את השירה בתנועות עזות בראשו הקדוש ופניו האירו. מיד לאחרי זה, להפתעת הקהל, נעמד הרבי מלוא קומתו והחל רוקד על מקומו בשמחה עצומה, כשפניו הקדושות מאירים באור יקרות. הרבי החל מוחא בכפיו ומסתובב לעבר הקהל לכל הכיוונים.

בתחילה כשמחא בכפיו בידו השמאלית, ואחר כך החל מוחא בחוזק כשמכה בידו

הימנית על השמאלית במהירות עצומה במשך זמן, ומרגע לרגע המהירות גוברת יותר ויותר עד שהניף את ידו הימנית במהירות ובתנועות סיבוביות, והרבי המשיך כך תוך כדי שפונה גם לצדדים.

ברגעים אלו, הקהל הגדול שמילא את 770 על גדותיו, שזה הרבה זמן שלא ראה כאלה 'גילויים', יצא מהכלים ממש. כל 770 רקד בשמחה עצומה שאי אפשר לתארה. ברגעים אלו חשו הכול כמו בשמחת תורה באמצע ה'הקפות'. כך זה נמשך קרוב לדקה. אחר כך התיישב הרבי במקומו והמשיך לענות 'לחיים'. הקהל שעוד לא נרגע המשיך לנגן בהתלהבות.

אח"כ הרבי הביט על מקומו של ר' יוסף נימוטין בחיוך במשך זמן. הנ"ל לקח כוס גדולה שהייתה חצי מלאה ביין ונעמד בצדו השני של השולחן של הרבי, וכשראה שהכוס מלאה בחצי בלבד ביקש שימלאו לו את זה עד הסוף, וכשמלאו לו החל לברך על הכוס ברכת הגפן, ואח"כ המשיך וברך "שהחינו" ב'שם ומלכות', וכשגמר רצה להמשיך ולומר משהו אבל הרבי הורה לו שמיד ישתה את הכוס ועשה בתנועות ביטול בידו בחצי חיוך, וכשגמר את הכוס החל לומר: "רבי'נקע! אייערע קינדער (= החסידים) מבקשים [תוך כדי שמורה על הקהל] שהרבי שליט"א יערוך התוועדות בי"ט כסלו. רוצים לשמוע 'מאמר', והם חושבים שאני היחידי שיכול לבקש זאת. אבל אני אומר, שהרבי שליט"א צריך לעשות איך שהוא מבין".

ברגעים אלו פניו הקדושות של הרבי הרצינו, ואחר כך הנ"ל המשיך ואמר שרוצה 'מזונות'. הרבי נתן לו ואמר "דו אליין האָט גוט פֿאַרענפערט, אַז איך זאָל מאַכן ווי איך פֿאַרשטיי" (= אתה בעצמך אמרת נכון, שאעשה איך שאני מבין). הנ"ל אמר: אם-כן מגיעות לי עוד שתי חתיכות. וכשהנ"ל חזר למקומו הורה הרבי לחזן טלישבסקי שינגן 'שיבנה בית המקדש'. בינתיים טעם הרבי מהמזונות, וכשסיים הזכיר אודות אמירת

ברכה אחרונה.

התוועדות הסתיימה ב-14:50. אח"כ התפללו תפילת מנחה, ובסיומה יצא הרבי כשמעודד את השירה.

תפילת ערבית של מוצאי שבת ליל י"ט כסלו התפלל ב'זאל' למטה (שלא כרגיל). בסוף התפילה אמר הרבי את ה'קדישים' כבכול שנה. בסיום ההבדלה, כשהמבדיל עשה ברכה אחרונה, הורה לו הרבי בתנועות ידו הקדושה שישב.

בשעה 21:30 החלה ב-770 התוועדות חסידית שנמשכה עד לאור הבוקר. ב'חובבי תורה' התועד המשפיע הר' יואל כהן עם תלמידי התמימים כמידי שנה.

ב-770 החלו ההכנות לקראת יו"ד שבט הגדול, יום מלאות 40 שנה לנשיאות כ"ק אדמו"ר שליט"א. רבים מהתמימים קיבלו על עצמם ללמוד ולחזור 40 ממאמרי הרבי, לפי רשימה שנבחרה על ידי אחד המשפיעים.

פרסומי ניסא

במוצאי שבת נשלח 'פאקס' לרבי אודות אדריכל מקורב, שעזר רבות לאנ"ש וקיבל שטף דם ל"ע במוח. מזה שלושה שבועות שאינו מתפקד ושוכב משותק בבית הרפואה. מיד הגיעה תשובת הרבי: "הנהגה יומית שלו תהא מתאימה להוראתנו תורת חיים בדיקת התפילין והמזוזות אזעה"צ".

ואכן, החליפו את המזוזות ולמחרת בבוקר שאל אותו שכנו בבית הרפואה מדוע הוא שוכב? שיקום על רגליו ויחל ללכת! והנ"ל פשוט קם והחל ללכת לעיני הרופאים הנדהמים, שעד-עתה אינם מבינים מה קרה כאן.

תשובות ומענות מכ"ק אדמו"ר שליט"א

יום ראשון י"ב כסלו יצא מענה לשליח שביקש חיזוק בגלל שנמצא בקשיים גדולים: "באם כל המדובר בש"ק האחרון (והר"ד דהתוועדויות שלפני זה) לא חיזקו, איני יודע מה מחזקו. ולהעיר

שזה שנת מ' אזכיר עה"צ".

לאחד השלוחים: "בטח יודע שזה כו"כ שנים שמדי פעם נמצא במצב כזה ומשלם - ותיכף מוסיף בהפצה ונתחדש חוב ומשלמו וכו' והזמ"ג במיוחד שנת הארבעים וכו' אזכיר עה"צ".

יום ראשון י"ט כסלו

היום בתפילות אומר הרבי (כבכל שנה) קדיש. אחר תפילת שחרית החל הרבי בחלוקת דולרים כרגיל.

הרבי נסע לאוהל בשעה 15:55 וחזר בשעה 19:15. אחרי כמה דקות נכנס לתפילות בבית המדרש למטה, שהיה מלא מפה לפה בקהל התמימים ואנ"ש (שחשבו שאולי נזכה לאמירת מאמר דא"ח). אחר תפילת מעריב הסתובב הרבי לעבר הסטענדר השני והחל באמירת שיחה.

בשיחה עמד הרבי בהרחבה על כך שי"ט כסלו חל השנה ביום ראשון, שעליו נאמר בתורה "יום אחד" שבו הקב"ה יחיד בעולמו. ומכיוון ש"מעלין בקודש", הרי שבכל יום ראשון ניתוסף לגבי יום ראשון שלפני כן, ואם-כן, מובן גדול מעלת היום שאנו עומדים בו כעת, והצורך לנצל אותו כראוי. ובנוגע למעשה בפועל - הוסיף הרבי - יש לנצל את היום לעשות התוועדות חסידית. וגם אלו שכבר עשו התוועדות לכבוד י"ט כסלו, מכל מקום, מכיוון שעברו כבר כמה וכמה שעות, צריך לעשות התוועדות נוספת, וביתר עוז. על-אחת כמה-וכמה אלו שמסיבות שונות לא השתתפו עדיין בהתוועדות, שינצלו את הזמן להשלים מה שהחסירו על ידי שישפיעו על אחרים להשתתף בהתוועדות, וכמו כן יש להמשיך להתוועד עד לימי חנוכה ובימי חנוכה עצמם.

בסיום השיחה החל הרבי בחלוקת דולר לצדקה לאנשים נשים וטף. במשך החלוקה שר הקהל ניגונים. אחד הילדים הניף בידו לעבר הרבי והרבי הניף את ידו בחזרה לעברו. בסיום החלוקה יצא הרבי כשמעודד בידו את השירה.

עת לדעת

מאת הרב אברהם שמואל בוקיעט

בו חגג **כ"ק אדמו"ר הזקן**, את סעודת ההודאה הראשונה על גאולתו מן המאסר בי"ט כסלו בשנת תקנ"ט.

(ראה באריכות בספר תולדות אדמו"ר הזקן ח"ג ע' 763. סה"ש קיץ ת"ש ע' 49)

יום הסתלקות **רבי דובנער** (למשפחת פרידמאן) - הרב המגיד ממעזריטש, ביום ג' פ' וישב, ומנוחתו כבוד בעיר אניפולי. לפני הסתלקותו לקח הרב המגיד את ידו של רבנו הזקן ואמר לו: **י"ט כסלו הוא יום ההילולא שלנו...** כעבור עשרים ושש שנה הובנו הדברים, כאשר רבנו הזקן נגאל בי"ט כסלו.

(ליקוטי דיבורים ח"א ע' קא)

מסופר כשהובילו את המגיד לאחרי הסתלקותו למקוה לטבול, אמר **כ"ק אדמו"ר הזקן**: רז"ל אמרו: "גדולים צדיקים במיתתן כו", על כן ניחו את מורינו שיטבול בעצמו, וכן היה שהניחוהו וטבל בעצמו ג' פעמים.

(בית רבי ע' 10 הערה ב)

תקס"ב

תקל"ג

י"ט כסלו

תק"ס

תקנ"ט

בהתוועדות הראשונה של י"ט כסלו התוועדו חסידים במנין רבנו הזקן, והיתה השמחה גדולה מאד.

פתאום, נכנס **כ"ק אדמו"ר הצמח צדק** (שהיה אז בגיל אחת-עשרה), דפק על העמוד והכריז: "אום אתה הראת", באמרו: הרי שמחת תורה היום! ויחלק פסוקי "אתה הראת", וכשגמרו אמירת הפסוקים לקח את ספר ה"תניא" והכריז בנוסח של שמחת תורה, מכבדים את פלוני בן פלוני בספר תורה של ההקפה הראשונה וכך הלאה, ושמחנו ורקדנו עד שעה מאוחרת בלילה.

כשסיפרו זאת לרבנו הזקן נהנה מאד ויקרא את נכדו **כ"ק אדמו"ר הצמח צדק**, הניח ידי קדשו על ראשו ויברכהו שהוא יגלה את התורה שבעל פה בתורה שבכתב של תורת חסידות חב"ד.

(אג"ק אדמו"ר מוהריי"צ ח"ד ע' רסו)

ביום ג', י"ט כסלו, יצא לאור משפט **כ"ק אדמו"ר הזקן**, כי חף הוא מכל פשע והשתחרר ממאסרו בפטרבורג לפנות ערב. יום זה נקבע לדורות כחג הגאולה וכ'ראש השנה לחסידות, ועושים ליום י"ט כסלו ליום טוב ומשתה ושמחה. 53 ימים ישב אדמו"ר הזקן בבית הסוהר "פטרופבלסקי".

כ"ק אדמו"ר הזקן כותב:

"ברם כגון דא צריך להודיע, כי יום אשר עשה ה' לנו יום י"ט כסלו, יום ג' שהוכפל בו כי טוב, יום הילולא רבא של רבינו הקדוש נ"ע, וכשקריתי בספר תהילים בפסוק פדה בשלום נפשי, קודם שהתחלתי פסוק שלאחריו, יצאתי בשלום מה' שלום".

(אג"ק אדמו"ר הזקן ע' צח)

בספר "שאלות ותשובות מן השמים" מאחד מבעלי התוס' (ר' יעקב מקורביל), נפטר בסוף אלף החמישי, באחד מהשאלות ותשובות (תשובה ה') הוא כותב: שאת השאלה הוא שאל "ליל ג' י"ט לחודש כסלו" ולאחר מכן הוא מסיים שיום זה "הוא יום בשורה".

(הובא ונתבאר בשיחות קודש תשל"ט ח"א ע' 683)

ממאורעות י"ט כסלו בבית חיינו

תשכ"ג

תשמ"ז

כ"ק אדמו"ר בהתוועדות י"ט כסלו תבע, שמצוה וחובה וזכות וחוב קדוש - להיות בקי ב'תורה אור', ב'לקוטי תורה' ובתניא, ואין הכוונה לבקיאות באותיותיהם, שזה יקח הרבה זמן רב, אלא לבקיאות בתוכנם.

(תורת מנחם ח"ה ע' 304)

תשל"ה

כ"ק אדמו"ר אמר את ההדרן הראשון על הרמב"ם בהתוועדות י"ט כסלו.

(נדפס בספר חידושים וביאורים בש"ס ח"ב ע' רצ)

תשמ"ג

כ"ק אדמו"ר יוצא בקריאה להשפיע על אומות העולם - בני נח, שיקיימו ז' מצוות שלהם.

(הקדמת היום יום בשלשלת היחס. ראה תורת מנחם - התוועדות תשמ"ג ח"ב ע' 639 האילך)

תשד"מ

כ"ק אדמו"ר מעורר - בקשר למצב העולם - שכא"א (בלי הפרש באיזה נוסח הוא מתפלל) יאמר לפני התפלה (בשחרית) "הריני מקבל עלי מצות עשה של ואהבת לרעך כמוך", ולאחר כל תפלה מהג' תפלות - את הפסוק "אך צדיקים יודו לשמך ישבו ישרים את פניך".

(הקדמת היום יום בשלשלת היחס. תורת מנחם - התוועדות תשד"מ ח"ב ע' 640 (לק"ש חכ"ה ע' 373))

תשמ"ו

היום החל "משפט הספרים" של "אגודת חסידי חב"ד", שנמשך כשלושה שבועות. הושמעו עדויות שני הצדדים. לאחר מכן היה שלב הגשת המסמכים, שהסתיים ביום י' שבט תשמ"ו [ראה להלן אירועי כ' כסלו. ה' טבת]. השופט היה מר צ'רלס סיפטון, גוי אמריקני שהמשפט המיוחד השפיע עליו מאוד.

כ"ק אדמו"ר יצא בהכרזה מיוחדת בדבר מנהג ישראל (שהיה קיים במשך דורות רבים), לתלות בבית היולדת פתקאות (או קמיעות) עם שמות ופסוקים כ"שיר המעלות" וכיוצא בזה, שישמשו סגולה לשמירה ליולדת ולולד. הרבי ציין כי הסגולה היא הן ללידה עצמה, שתהיה כשורה ובנקל, והן בנוגע לימים שאחרי הלידה. לפיכך, קרא הרבי לתלות דף "שיר המעלות" גם בחדר הלידה וגם לאחר מכן בבית שבו נמצאים היולדת והתינוק.

ענין נוסף בכך, הוא, שברגע שהולד יוצא לאויר העולם, מיד הוא מוקף בעניני קדושה, וידוע שהדברים שהתינוק רואה ושומע, אפילו כשהוא בן יומו, יש להם השפעה גם לכשיגדל.

(ספר השיחות תשמ"ז ח"א ע' 146)

תשמ"ט

כ"ק אדמו"ר מעורר על דבר לימוד לוח "היום יום" בכל יום ויום.

(הקדמת היום יום בשלשלת היחס. תורת מנחם - התוועדות תשמ"ט ח"ב ע' 5)

תנש"א

כ"ק אדמו"ר מחלק ספרי תניא בהוצאה מיוחדת (בפורמט גדול) לאנשים נשים וטף, בצירוף שטר של דור לצדקה - שנת ה-192 משחרור כ"ק אדמו"ר הזקן.

על שער התניא כתוב: "חג הגאולה י"ט כסלו - קצב שנה - ה'תקנ"ט- ה'תנש"א, ארבעים שנה לנשיאות כ"ק אדמו"ר שליט"א".

(אראנו נפלאות ע' 60)

בשבת שלאחר החלוקה - ש"פ וישב, כ"א כסלו - נכנס כ"ק אדמו"ר להתוועדות עם ספר התניא שחולק, והיה מונח על השולחן משך כל ההתוועדות.

(שם ע' 61)

בי"ט כסלו שנה זו שהיא שנת המאה משנת תקנ"ט, ציוה כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב להדליק נרות באולם הגדול כמספר הגימטריא של 'שניאור זלמן' (693). את הנרות שמו על מוטות עץ ארוכים שעליהם קבעו פחים מתאימים לנרות, והמוטות נקבעו מקיר לקיר למעלה

תרנ"ט

תרפ"א

בסוף חודש חשון תרפ"א נחלה ל"ע ול"ע כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ במחלת הסיפנאי טיף, ואחרי כן אשתו ושלשת בנותיו יחיו, והרבה מתלמידי הישיבה, ומצב בריאות כולם היתה חלוש ביותר, עד כי הרופאים המומחים אמרו כי אפס כו' ח"ו וח"ו, וזכות כ"ק אבות העולם התעורר וישלח עזרתו מקדש, ובי"ט כסלו התחילה ההטבה עד שת"ל עליון בעד חסדו הטוב, שבו לאיתנם, ולכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ עשו נתוח ברגלו הימנית וכעבור חודש ימים הוטב ת"ל.

(אג"ק אדמו"ר מוהריי"צ ח"א ע' קכב ובהערה)

הלכות ומנהגי חב"ד

שבת-קודש פרשת וישלח

חג הגאולה י"ט כסלו

יש לסיים עד (כולל) ערב י"ט כסלו¹ את המסכת שקיבל עליו כל אחד בחלוקת הש"ס אשתקד.

ביום זה - לפנות ערב - יצא כ"ק אדמו"ר הזקן נבג"מ זיע"א לחירות מבית האסורים ממאסרו הראשון בפטרבורג בשנת תקנ"ט.²

מאחלים: "גוט יום-טוב - לשנה טובה בלימוד החסידות ודרכי החסידות תכתבו ותחתמו"³.

י"ט בכסלו נקרא ע"י כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ חג החגים⁴. י"ט בכסלו הוא 'מתן תורה' דפנימיות התורה⁵.

כיוון שי"ט בכסלו הוא 'ראש השנה לחסידות', ניתן עדיין להשלים בו כל מה שחסר עד אז⁶.

יום-ההילולא יום זה הוא יום ההסתלקות-הילולא של אדמו"ר רבי דובער, הרב המגיד ממעזריטש נבג"מ זיע"א (בשנת תקל"ג, ומנוחתו-כבוד בעיר אניפולי)⁷.

קבלת שבת: הוראת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו, לומר בקביעות כזאת ב'לכה דודי': "גם בשמחה ובצהלה"⁸.

התוועדות אף כי ההתוועדות ברוב-עם תהיה במוצאי-שבת-קודש, חייבים להתוועד גם בליל-שבת וברעש גדול, במקום ללכת כל אחד לביתו לסעוד

סעודת שבת (וכן חייבים להתוועד ביום השבת)⁹. וכדאי ונכון שכל אחד ואחד יערוך התוועדות (ומה טוב - ג' התוועדויות, "בתלת זימני הווי חזקה" - אחת בעצמו ושתים על-ידי שלוחיו, או שמשתתף בעצמו בשלושתן כיוון שנערכות בזמנים שונים - בליל י"ט כסלו, ביום י"ט כסלו, ובפרט קרוב לסיומו ובאופן שיומשך גם בליל כ' כסלו) - עם עצמו (בכל עשר כוחות נפשו), עם בני ביתו, עם חבריו וידידיו וכיו"ב - כדי להדגיש עוד יותר שכל אחד ואחד הוא גם משפיע, וכמו שכתוב (בשייכות להגאולה), "והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם"¹⁰.

"הזקנים, הצעירים גם הנערים, עבדו את ה' וקבלו עליכם עול מלכותו יתברך. דעו כי ביום הזה כל אבותינו - מהבעש"ט - יהיו בעזרכם. קבלו עליכם ללמוד דא"ח באמת, וחיו. היזהרו מאוד ביום הזה כי קדוש הוא. לחיים ולברכה!"¹¹.

החלטות טובות: "בקביעות עתים לתורה הנגלית ודא"ח ברבים, וחזוק דרכי החסידות באהבת רעים"¹², וכן "בעבודת התפילה ואהבת ישראל"¹³, ו"בקיום המצוות באור והתלהבות, וכל זה - באופן דמוסיף והולך"¹⁴ בשלושת הקווים דתורה עבודה וגמ"ח¹⁵, בלימוד הרמב"ם, ג' פרקים ליום¹⁶, לסייע גם בממונו למוסדות רבותינו נשיאינו¹⁷, ולצאת ב"קריאה לכל אחב"י שליט"א אשר ליבם ער ל'קול ילד בוכה' - לפעולות נמרצות בהפצת התורה בכלל והפצת מעיינות החסידות בפרט, הלימוד והמעשה גם יחד,

9. על-דרך מה שהרעיש הרבי על כך שלא התוועדו (כראוי) בליל ש"ק אור ל' בכסלו תשרי"מ כדי שהדבר לא יישנה חס-ושלום בעתיד" (התוועדויות תשרי"מ ח"ב עמ' 464 עיי"ש).
10. סה"ש תשנ"ב ח"א עמ' 166.
11. היום-יום ח"ב, ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע, י"ט כסלו תרפ"א (ראה אנ"ק שלו ח"א עמ' קכג).
12. היום-יום.
13. אנ"ק אדמו"ר מהוריי"צ ח"י עמ' שכב, ח"ט עמ' שנה.
14. אנ"ק ח"ב עמ' עו.
15. סה"ש תשנ"ג ח"א עמ' 182, תנש"א ח"א עמ' 191, ועוד.
16. סה"ש תנש"א עמ' 191.
17. אנ"ק אדמו"ר מהוריי"צ ח"א עמ' תקנב.

1. ובמזמור להלן על מוצש"ק - הכוונה לחגיגת הסיום ברבים. לשאלה אודות אדם שלא יכול היה לסיים את המסכת בחלוקת הש"ס עד י"ט כסלו, האם צריך להשלימה אחר-כך, והאם יש איזה עניין לסיים עד כ"ד טבת, ענה הרבי: "וכל ההקדים ישובת, כמוכ"ן (נדפס בכ"פ חב"ד, גיליון 927 עמ' 21).
2. וכיוון שלא יצא אדה"ו מבית המתנגד אלא בערב, מתוועדים ועושים יו"ט גם בכ' בכסלו (בית רבי ח"א פ"ח). פרשת היום בספר התולדות - אדמו"ר הזקן, כרך ג. מסמכים מקוריים בקובץ 'כרם חב"ד', גליון 4, מכון 'אהלי שם' תשנ"ב.
3. היום-יום, בסה"ש תש"ב עמ' 19, שמנתה חסידי אדה"ו היה לומר 'נט יל'ט לפני ואחרי מעריב, ובמשך כל המעל'ע די"ט כסלו כשהחסידיים נפגשים.
4. אנ"ק שלו ח"ו עמ' ל. הקדמת היום-יום, נתבאר בלק"ש ח"ה עמ' 436, ח"ה עמ' 385.
5. סה"ש תשנ"ב ח"ב עמ' 483, ועיי"ש שגילוייו למעלה מגילוי פנימיות התורה, לע"ל.
6. בלק"ש ח"ב עמ' 468.
7. תולדותיו בספר התולדות - רבי דובער, הרב המגיד ממעזריטש.
8. גינתנו ביחידות' לש"ץ, לקראת שבת י"ב בתמוז תשי"ב ('תורת-מונחם - והעוועדויות' תשי"ב ח"ג עמ' 38 הע' 7), כהוראה לכל קביעות כזאת - הרה"ח ר"ל ג' יונר ו'ל.

לעיון במראי המקומות ובהרחבות במלואם - ספר 'הלכות ומנהגי חב"ד ליום יום ולמעגל השנה' מאת הרב יוסף-שמחה גינזבורג

ומתוך התלהבות חיות ואור¹⁸.

שחרית הפטרה: "חזון עובדיה" (עובדיה א)¹⁹.

אין אומרים 'אב הרחמים'²⁰.

שיעורי תורה ביום י"ט כסלו מתחילין ללמוד שוב שיעורי לימוד התניא (לשנה פשוטה), מתחילת הספר, כפי שנחלקו לימי השנה על ידי כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע.

תחילת הלימוד היום צריכה להיות בעניינים שהזמן-גרמא, ולכל לראש ב'לשון הרב' שבתחילת לוח ה'יום יום' (במעלת יום י"ט כסלו. ואפשר למצוא בו שייכות לכל יום, גם כשאין הקביעות מתאימה, ובפרט כאשר יהיו 'מונחים בזה')²¹.

במנחה אין אומרים 'צדקתך'¹⁹.

יום ראשון

חג הגאולה כ' בכסלו

מוצאי שבת-קודש בחו"ל מתחילים לשאול על הגשמים, ותן טל ומטר לברכה.

השנה²² שחל י"ט כסלו בשבת-קודש, נוהגים לעשות התוועדות ברוב-עם במוצאי-שבת-קודש. ובכל עיר ועיר מתאספים אנ"ש וכל המקורבים וכו' להודות לה' על הנס הגדול, ועושים סיום הש"ס מחלוקת הש"ס אשתקד, ומחלקין את הש"ס להבא.

התוועדות ברוב-עם²³:

הצעות כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו לאחד מראשוני שלוחיו, בקשר לעריכת התוועדות י"ט כסלו בישיבה²⁴: לפרסם מראש את תאריך ההתוועדות ואת סיבתה

18. אג"ק כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו ח"ב עמ' ש.ע.

19. ספר-המנהגים עמ' 32. לוח כולל-חב"ד.

20. גלוח כולל-חב"ד.

21. שיחת ליל י"ט כסלו תשמ"ט ס"ב (תורת-מנחם - התוועדות' תשמ"ט ח"ב עמ' 4). ועיי' במעלת לוח זה בכלל. ואכן רבים מאנ"ש נוהגים ללמוד כסדרו מיד יום ביומו, ולסיימו ולהתחילו מחדש היום.

22. לוח כולל-חב"ד. לגבי כל שנה, ראה אג"ק ח"ה עמ' מט. וראה גם לקראש ח"ה עמ' 347 הערה 2. וספרי השיחות: תשמ"ח עמ' 155 ותש"נ עמ' 172.

23. בלויבאוויטש היו עורכים סעודה (ראה אג"ק אדמו"ר מוהרש"ב ח"ד עמ' עג. אג"ק אדמו"ר מוהריי"צ ח"א עמ' טז), ובה 'שווארצע קאשע' - זכר למאכל אדה"ו בהיותו במאסר - ובבישול והכנת הקאשע ראו זכות מיוחדת (ראה סה"ש תרח"ץ ס"ע 250).

בדורנו נערכת התוועדות י"ט כסלו 'ברוב עם - הדרת מלך' ללא סעודה, וכהנהוגה לזווג כפר-חב"ד (אג"ק ח"ט עמ' קז): "במש' בהנוגע להסעודה, בכלל ראו שבעיקר יהיה מיני מונות, אלא שכיוון ממניין יטלו ידיהם לסעודה כדי שיוכלו לברך ברכת המזון בעשרה, משאי"כ האורחים שלא תמיד נשארים... לברהמין... נוסף על הקושי בנטי' כדבעי, ולמעשה אף הרבי לא היה נוטל ידיו: "משנת תש"א ואילך, בכל שנה ביום י"ט כסלו היינו נבאי בהכ"נ סעודה לכבוד י"ט חו"כ עלו (מי שזכה להיכנס) להתוועדות כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע - למונות ומשקה - אבל כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו לא נטל ידיו לסעודה אחרי הנ"ל, להוציא פעם אחת בי"ט כסלו תשי"ב (הדה"ח ר"ל גזר ד'ל).

24. אג"ק ח"ה עמ' קמו.

בקצרה בעיתונות הנקראת על-ידי יהודי המקום; להכין מבין התלמידים כאלו שיחזרו מאמר או על-כל-פנים עניין של דא"ח; וכן לסדר קבוצת מנגנים מהם בסדר מסודר, שבזה תהיה רוממות רוח לתלמידים, ובטח יעורר הדבר ביניהם גם 'קנאת סופרים', וכן יעשה את הרושם המתאים על אנשי העיר והסביבה. אף במוסדות לבנות הציע²⁵, שינאמו על פרשת החג גם אחדות מהתלמידות, אף שעל-פי הרוב מסייעים להן בעריכת הנאומים, כי חשובה ההשתתפות מצידן, וגם עצם הדבר שהן נואמות - ערך רב לו.

חלוקת הש"ס

עצם עניין חלוקת הש"ס הוא מנהג קדום בישראל, ובלשון כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע²⁶: "המנהג הקדום בתפוצות ישראל לגמור כל הש"ס בכל שנה ושנה בכל עיר ועיר, ובמקום שאפשר - בכל בית-כנסת ובית-מדרש על-ידי חלוקת המסכתות". וידועה השתדלות כ"ק אדמו"ר הזקן בזה, וזה לשונו²⁷: "לגמור כל הש"ס בכל שנה ושנה ובכל עיר ועיר לחלק המסכתות על פי הגורל או ברצון, ועיר שיש בה מניינים הרבה - יגמרו בכל מניין ומניין, ואם איזה מניין קטן מהכיל - יצרפו אליהם אנשים מאיזה מניין גדול, בכל ישונה, חוק ולא יעבור".

אדמו"ר המהר"ש כותב: "ולכל הפחות צריך כל אחד ללמוד מסכת גמרא בשנה²⁸. על-פי זה נהגו מאז לסדר חלוקת הש"ס ביום חג הגאולה י"ט כסלו. משנת תרס"ג ואילך, מפני אפס הפנאי בי"ט כסלו, הנהיגו בלויבאוויטש חלוקת הש"ס בכ"ד טבת - יום ההילולא של רבינו הזקן, ומשנת תשי"ג שוב נקבע המנהג דחלוקת הש"ס בכמה מקומות [על-ידי הרבי] - לי"ט כסלו²⁹.

בחלוקת הש"ס יש כמה עניינים³⁰:

א) תלמוד תורה של המסכתא אשר לקח לחלקו. ב) לימוד המסכתא בתור חלק מלימוד כל הש"ס.

ג) כאילו לומד (בשותפות) את כל הש"ס כולו. ד) נחשב כלימוד בעשרה ויותר. ה) מקנה ומזכה לכל אחד ואחד מהמשתתפים חלק בלימודו.

"בטח ידביקו בכותלי בית-הכנסת רשימת

25. אג"ק ח"י עמ' קצח.

26. אג"ק שלו ח"י עמ' סא-סב.

27. אג"ק ד"ה 'הוכח תוכיח', שבס"ס התניא.

28. היום-יום י"ח אדר-ב; ובענייננו. סה"ש תשי"ב ח"ב עמ' 499.

29. סה"ש שם עמ' 492. ובמקור: 'תורת-מנחם - התוועדות' תשי"ג ח"א עמ' 216.

30. מכתב בסדר"ש שם עמ' 497.

כדאי לעשות קניהן באלכסון. ולמה לשנות בגוף המנורה שקניה היו ביושר ולא כחצי עיגול⁴¹.

הדלקה בבית

לשאלת רבים: בכל ערב, אם האב נמצא מחוץ לבית ויחזור בשעה שבני הבית ניעורים, ימתינו לו. אם רואה שיגיע כשהם ישנים, יבקש מאשתו או מאחד הילדים שידליקו עבור הבית, ובבואו רשאי להדליק לעצמו אם כיוון שלא לצאת בהדלקתם. אם יודעים הילדים בבירור שהאב אינו מקפיד, ומדליקים תוך חצי שעה מצאת-הכוכבים, ידליקו אז.

בבית הרב לא הייתה ההדלקה ברוב עם, ואדרבה⁴². "הציווי 'זה א-לי ואנוהו - התנאה לפניו במצוות', כולל בנוגע לחנוכה - מנורת חנוכה נאה"⁴³.

היום, בין מנחה למעריב, אחר התחלת השקיעה, מדליקים נר ראשון של חנוכה. הנושאים - בחגירת אבנט⁴⁴, אבל בכובע ובלבושים הרגילים, לא בבגדי שבת ויום-טוב⁴⁵. לא הדליק, מדליק כל הלילה אם בני-ביתו ניעורים. ואם כולם ישנים, נכון להקיצם ולברך⁴⁶.

בימינו, מחנכים את הבנים להדליק נרות חנוכה מגיל רך ביותר⁴⁷.

הנהגת בית הרב, שהבנות (בכל גיל) לא הדליקו נרות חנוכה, אלא יצאו בזה על-ידי אביהן, ואחר-כך - בעליהן⁴⁸.

המשתתפים בחלוקת הש"ס, ויהיה לחיזוק ולזכרון טוב בהיכל ה', והוא מנהג ליובאוויטש³¹.

שחרית³²: "חסידים נוהגים לטבול לפני תפילת שחרית די"ט כסלו, כמנהג המקובל מחסידים הראשונים בשם מורנו הבעש"ט, שבערב שבת ובערב יום-טוב, כמו גם בשבת ויום-טוב שחרית טובלים במקווה"³³.

אין אומרים תחנון³⁴. יום התועדות.

יום חמישי

כ"ד בכסלו, ערב חנוכה

בתפילת מנחה אין אומרים תחנון.

בבית-הכנסת - החנוכייה ככותל דרום, והנרות ממזרח למערב³⁵ (גם ביום). מקומם גבוה, למעלה מעשרה טפחים³⁶. מדליקים במנחה לפני עלינו, ואין ממתנים לשקיעה³⁷. מתחילים להדליק מצד ימין. אחר כך שרים 'הנרות הללו' בניגון הידוע³⁸.

אין אדם יוצא ידי חובתו בנרות בית-הכנסת, ואפילו שליח ציבור שהדליקם צריך לחזור ולהדליק בביתו, אך לא יברך 'שהחיינו' בביתו, אלא אם כן מדליק להוציא גם את בני-ביתו ידי חובתם³⁹.

"כדי להוסיף בהתעוררות דנר-חנוכה, כדאי שתהיה מנורה דלוקה בבית-הכנסת (שכולם מתכנסים שם) במשך כל המעת-לעת, אם אין חשש כלל שישחקו התינוקות"⁴⁰.

"מהנכון להחזיר עטרה ליושנה - לצייר את מנורת המשכן והמקדש כשקניה באלכסון, כדעת רש"י והרמב"ם, ועל-פי-זה יש מקום לומר שגם החנוכיות

41. לקוטי-שיחות חכ"א עמ' 169 והערה 44 [וראה 'התקשרות' גיליון ח"י עמ' 11, שהורה הרבי לצא"ח שבבית ברירה ניתן לוותר בעניין צורת המנורה (על מטבעות), כיוון שכמה מגדולי-ישראל עוד בימי הרמב"ם חלקו עליו בזה, משא"כ בצידור הלוחות המרובעות שמופיש בש"ס]. והמדובר כשעושים אותה קנים בזוגות המנורה, ובפרט בהדלקות פומביות אבל אין קפידא לעשות בצורה כזו דווקא, ואדרבה רבים מהחסידים בדרות הקודמים נהגו להדליק בחנוכייה ללא קנים [עמ' דופן], ראה לקו"ש ח"ה עמ' 456, ואולי נובע הדבר ממה שהיו מדביקים את הנרות כותל עצמו ללא חנוכייה, כמבואר בסידור אדמו"ר], ואף בס' ימי-בראשית עמ' 50 נדפס צילום מצ"ק אדמ"ר מהחידושי"צ בחנוכה תשי"ג, שהדליק בחנוכייה כזאת, וכן לפעמים כששהה הרבי בספריה (ו"א שכך נהג גם בביתו). הדליק בחנוכייה פשוטה, ללא קנים וללא דופן. היו פעמים שהדליק בחנוכייה ללא דופן עם קנים מרובעים, והשמש באמצע בין הנרות.

42. ראה לקוטי-שיחות ח"ב עמ' 483, תנח"ך.
43. סה"ש תש"ג ח"א עמ' 207 [אף שאין צריך כלל, ראה סידור אדמ"ר הזקן, ולקוטי שיחות חלק ה עמ' 445]. וראה א"ר וברכ"י סי' תרע"ג סי"ג. ולהעיר שהרבי היה מדליק במנורה פשוטה דווקא.

44. ספר-המנהגים. "בעיני ראיתי כו"כ שנים שהרבי הקפיד להדליק עם אבנט - הרה"ח ר"ל גרונר ז"ל.

45. ספר-המנהגים, 'שערי הלכה ומנהג' שם. לוח כולל-חב"ד. "וכן ראיתי בעיני שנהג הרבי כו"כ שנים" - הרה"ח ר"ל גרונר ז"ל.

46. עד עלות השחר. ש"ע גר"כ ס"ס תער"ב. לוח כולל-חב"ד, שאם לא הקיצם - לא יברך. ובמשנה-ברורה שם, שהנהג להקל ולברך גם כששנים אין למחות בידו.

47. בשנים האחרונות נהגו הרבי שגם בנרות חנוכה מתחילים הבנים בגיל רך, ראה להלן "מכצע חנוכה" ס"ב ובהערה, ושבח המועדים' עמ' 101. 'התקשרות' גיליון ח"י עמ' 14 הע' 11, וש"ג. ומשתדלים לחנכם עם כל ההידורים (ע' לקוטי-שיחות ח"ב עמ' 251).

48. ספר-המנהגים, עיי"ש. לקו"ש חלק ל' עמ' 312. סה"ש תש"ג ח"א עמ' 194 הערה 84, וכן בסה"ש תנש"א ח"א עמ' 165 הערה 110.

31. ממכתב בסה"ש שם עמ' 496. 'בית חיינו', גיליון 117 עמ' 29.

32. בי"ט כסלו, לכש כ"ק אדמ"ר בגדי שבת (יומן תשכ"ה אות קנו, 'כפר חב"ד' גיליון 692 עמ' 32).

33. סה"ש תש"ב עמ' 19.

34. ספר-המנהגים עמ' 16. לוח כולל-חב"ד.

35. ש"ע ורמ"א סי' תרע"א ס"ו.

36. פרי-מגדים סי' תרע"ה בא"א ס"ק ב.

37. אלא מברכים מפלג המנחה ואילך, ראה ב"ח ר"ס תער"ב וסר"ח סי' תרע"ט. בשיחות-קודש תשכ"ג עמ' 401, ר"ד מנר ג' חנוכה, איתא: "כ"ק אד"ש דיבר עם הרי"ל [הרה"ח ר' שמואל לויטין ע"ה] על-דבר שבימי חנוכה יתפללו מנחה בשעה 3:30. בכדי שהדלקת נרות בביהכ"נ יהיה בזמן פלג המנחה". וכן כתב לי הרה"ח ר"ל גרונר (ז"ל): "ידוע ומפורסם, אשר כ"ק אדמ"ר דייק מאוד לא להדליק לפני פלג המנחה, אפילו בימים שהיו כינוסים וכ"ו". תר"ע 'התקשרות' גיליון ע"ג, עמ' 13 הערה 4, ודיק המוסופר שם - ביכפר חב"ד, גיליון 740 עמ' 76.

38. ספר-הצינונים ח"א, ניגון נג. בשנים האחרונות ניגנו זאת במניין של הרבי בכל יום. ברמ"א סי' תרע"א סוס"ו ושערי תשובה שם.

39. סה"ש תש"ג ח"א עמ' 193 הערה 81. 'שערי הלכה ומנהג אורח ח"ב סי' רפ [וראה ד"מ תער"ב סוף ס"ק א. אנציקלופדיה תלמודית כרך טו, ערך 'זנבה', ציון 139]. ואולי משום כך נפוץ להדליק בבית-הכנסת בנרות הרגילים, הדולקים זמן רב, ולא בשמן.

כשכ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע היה עוזב את ביתו לפני חנוכה, היה מצווה לזוגתו הרבנית שטערנא-שרה נ"ע שתדליק את החנוכייה בעצמה (אף שאת הברכות הייתה שומעת מאחד הגברים)⁴⁹.

מעמידים את החנוכייה על כיסא, מעל שלושה טפחים (24 ס"מ) - ואין מדייקים שיהיה למעלה משבעה טפחים או סמוך לשלושה טפחים⁵⁰, אך לא מעל עשרה טפחים (80 ס"מ)⁵¹. ה'שמש' קצת למעלה⁵² מן הנרות⁵³.

"קרה וצריך היה לטלטל המנורה טפח וטפחיים לקרבה לאדמו"ר כדי שיוכל להדליק הנרות, ואחר-כך היו מעמידים אותה במקומה. ובכל זה, ברך בעצמו והדליק"⁵⁴.

אין מדליקים נר חנוכה מנר חנוכה אחר, אלא מהשמש או מנר של חול⁵⁵.

מנהג רבותינו נשיאינו שהיו מדליקים נר חנוכה על פתח אחד החדרים ולא על החלון⁵⁶, משמאל הנכנס, דהיינו מול המזוזה, "כדי שתהיה מזוזה מימין ונר חנוכה משמאל, ונמצא שהוא מסובב במצוות"⁵⁷.

צריך להדליק את הנרות בבית שבו הוא אוכל בקביעות, ויש להעדיף את מקום האכילה על מקום השינה. ההולך לאכול באקראי בבית חברו, צריך לחזור לביתו ולהדליק שם⁵⁸.

על אף האמור בשלשלת היחס' שבראש ס' היום יום' מהדורות תשל"ה עמ' 34. על שנת תשמ"ח (מונהג), שהרבי 'מעורר שכל ילדה ידליק נרות חנוכה בפתח חדרו, והכוונה לנדפס ב'משיחות ש"פ יושב, כ"א כסלו' ס"י (סה"ש תשמ"ח ח"א עמ' 62). הגה הרבי נשאל על כך כמה שאלות, ומרן: "האם הבנות צריכות להדליק", והשיב: "יש לעיין ולבדוק בכל מקום לגופו של עניין את התוצאות בפועל, באיזה אופן יוסיפו בחיטך" (שיחת ל"ד כסלו בעת הדיחות לאורחים ס"ו, התועודיות תשמ"ח ח"ב עמ' 91, בלתי מוגה). ולמעשה המשיך הרבי לציין את 'מנהג בית הרב' שהבנות אינן מדליקות, גם בשנים הבאות - בספר השיחות תשנ"ג ח"א עמ' 194 הערה 84, וכן בסה"ש תנש"א ח"א עמ' 165 הערה 110, וראה שיחות קודש תשל"ה ח"א עמ' 34. ראה אנציקלופדיה תלמודית ערך 'חנכה', כרך טז עמ' רמז ו-רנב, ובהמצויין שם.

49. לקוטי-שיחות חלק ל' שם, ועיין במשנה-ברורה ס' תרע"ה ס"ק ט, לכאורה צ"ע, עפ"ד אדה"ו (קרא' ס' ערב ס"ק ב, ובכ"מ), שהודיע לברך - לא יתן לאחר לברך עבורו, ואולי ה"ע פרי"ש שלה, שלא רצתה לברך במקום בעלה, וא"כ אין זו הנראה לרבי.

50. ספר-המנהגים.
לעניין ב' טפחים ועשרים אמה - נחשב הגובה לפי השלחבת, ולעניין עשרה טפחים - לפי בסיס הנרות, ובכל אופן, לא לפי בסיס החנוכייה (ראה שו"ת מנחת-יצחק ח"ו ס' סה א"ת ב' וש"נ).

51. שו"ע ס' תרע"א ס"ו.
52. חשוב שהשלחבת תהיה למעלה מזו של שאר הנרות, ראה משנה-ברורה ס' תרע"ג ס"ק"ב ובהסמך לעיל הערה 49.

53. ספר-המנהגים, שו"ע ס' תרע"ג ס"א בה"ה ונ"כ. רבים מאנ"ש אינם מקפידים שיהיה השמש דווקא 'מעל', ומניחים אותו בצד, בנפרד (על גבי פמוט וכדומה, יש מניחים משמאל למנורה) ורא' שכן נהגו רבותינו.

54. ספר-המנהגים שם, ומשמע, שלדעת הרבי טלטול טפח מרזוזה הוזה (כי בשרית שצוינה שם לא הוגדר המחוקק כלל). וע' 'שערי הלכה ומנהג ארח' ח"ב ס"ע רי, חר"מ ס' קצה ס"ב.

55. שו"ע ס' תרע"ד ס"א בה"ה.
56. לקרש' ח"ה עמ' 456, ועיי"ש.

57. ס' תרע"א ס"ו, לבוש וט"ו שם.

58. רמ"א ס' תרע"ז ס"א, ט"ז ומ"א שם. בעניין פנימיות של ישיבות ומוסדות חינוך, בס' חובת הדר (עמ' קו) כתב שהתלמידים כבני-בית וחובתם מדינת בחדר האוכל, ואם יוצא

מניחים את החנוכייה סמוך לעובי מזוזת-הפתח, בחלל פתח החדר, ואין מדייקים אם הנרות מונחים ממזרח למערב או מצפון לדרום⁵⁹.

כדאי ונכון שהילדים ידליקו נר חנוכה בפתח חדרם הפרטי, ויש בזה גם מעין חינוך 'מקדש-מעט' שלהם בחנוכה⁶⁰.

הנרות יעמדו בשורה ישרה ולא בעיגול, כן לא יהיה נר יוצא ונר נכנס, ולא אחד גבוה ואחד נמוך (הקובע לעניין זה הוא גובה השלהבת). חייב להיות הפסק בין נר לנר, כדי שלא יתקרבו השלהבות זו לזו וייראו כמדורה. כן יש להרחיק את החנוכיית של בני הבית זו מזו, כדי שיהיה היכר לכל אחת מהן לחוד⁶¹.

מדליקים כשהחנוכייה מונחת במקומה, ומשאירים אותה במקומה כל משך הזמן שעליה לדלוק⁶².

התחלת ההדלקה היא לאחר סיום כל הברכות. מדליקים בשמן זית, וה'שמש' שבו מדליקים את הנרות הוא נר של שעווה⁶³. מתחילים בקצה הימני של המנורה⁶⁴.

אמירת 'הנרות הללו' - לאחר גמר ההדלקה⁶⁵.

נהגו שהפתילות יהיו בכל יום חדשות⁶⁶.

מתעכבים סמוך לנרות כחצי שעה⁶⁷.

מדייקים שידלקו הנרות חמישים דקות לכל הפחות⁶⁸. נר שכבה בתוך שיעור זמן דליקתו - חוזרים ומדליקים אותו, ללא ברכה⁶⁹.

אחר שיעור זה - רשאים לטלטל את החנוכייה גם אם הנרות דולקים עדיין⁷⁰.

אחר שיעור זה - רשאים לעשות מלאכה⁷¹ שלא כנגד

59. יבטנו שלא לצאת בהדלקה שבחדר האוכל ואז ידליקו בברכה בחדר השינה, וכשו"ת אנרות-משה (ארח' ח"ד ס' ע' אות ג' ויד' ו"ג ס' יד אות ה) ומנחת-יצחק (ח"ו ס' מה) כתבו שמן הרין עליהם להדליק בחדר השינה כיוון שרק הוא מיוחד לכל אחד מהם. ועליהם להסדיר תור לשמירה מפני סכנת דליקת ח"ו.

60. ספר-המנהגים.
61. סה"ש תשמ"ח ח"א עמ' 162. וכיוון שמדובר בבית אחד, מדליק בעל-הבית במקום המרכזי, והילדים רשאים להדליק בחדרם, בקל-וחומר מהאמור בהערה 58.

62. דברי-משה והג"ה ס' תרע"א ס"ד ואחרונים, וראה אנציקלופדיה תלמודית ערך 'חנכה' עמ' שלו.

63. סידור אדה"ו, שו"ע ואחרונים ס' תרע"ה ס"א, וע"ע שו"ת הצמח-צדק א"ח ס' טז ס"ה, ובהתקשרות גיליון רעד עמ' 18.

64. ספר-המנהגים, 'שערי הלכה ומנהג' שם, ועיי"ש הטעם.

65. ספר-המנהגים מסידור אדה"ו, ושם נסמנו מקורות נוספים.

66. כן נהג הרבי, וע"ע הנסמך בהתקשרות גיליון עג, עמ' 15 הע' 32.

67. ספר-המנהגים שם, ע"פ האחרונים ס' תרע"ב ס"ב, ובדלה"ף - יש לעטוף באותה שעה יחד עם בני ביתו בתורה או בשמחה של מצוה.

68. ספר-המנהגים שם, ועיי"ש הטעם, ולמעשה, מדייקים בזה בלא פלוג גם כשמדליקים אחר צאת הכוכבים, כגון במוצאי שבת או כשמדליקים באיחור, וראה 'התקשרות' גיליון רעד עמ' 15.

69. מהלשון בספר-המנהגים 'עושים מלאכה' (ולא 'עושות' או 'הגשים עושות') משמע לכאורה שלפני שיעור זה גם האנשים אינם עושים מלאכה, ע' ספר חסידים ס' קכ"א וס' מהר"ל (הוצאת 'מכון ירושלים' עמ' תט). ראה גם אנציקלופדיה תלמודית ערך 'חנכה' וש"ל. אבל ראה בהשלמות לשו"ע רבינו ס' עת"ד סו"ס ד שהבין שזו רק משמעות

הנרות, וגם ביום הראשון והשמיני⁵⁰.

הסוגים, בהשתתפות המשפיע, הרב וכיו"ב, ואחר-כך מסיבה פרטית לכל סוג בנפרד, במירב המקומות, כדי שיוכלו הכל להשתתף. וכן בקשר לילדים⁷⁷.

יום שישי

כ"ה בכסלו, א' חנוכה

* בימי החנוכה צריכה להיות הוספה מיוחדת גם בלימוד התורה. כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע היה יושב אחרי הדלקת נר חנוכה בסמיכות לנרות חנוכה ולומד תורה⁶⁹.

* יש אומרים שיש לאכול בחנוכה מאכלי חלב וגבינה, זכר לנס שהיה על-ידי יהודית, בתו של יוחנן כהן גדול⁷⁰.

* מנהג ישראל (תורה היא) לאכול מאכלים שעשויים בשמן, לזכר נס השמן⁷¹.

דמי חנוכה⁷⁸

הרבי הורה להשתדל לתת מעות-חנוכה לילדים [בנים ובנות⁷⁹, הן קטנים והן גדולים⁸⁰. וכן היה אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע נותן לבנותיו, גם אחרי הנישואין, וגם לחתניו⁸¹] על-כל-פנים פעמיים במשך ימי חנוכה, ומה טוב - מצד התגברות חושך הגלות, כולל ובמיוחד בנוגע להידרדרות מצב החינוך - להוסיף ולהרבות באור וקדושה, ולתת דמי חנוכה גם בכל יום, חוץ מבשבת (גם לא בדבר המותר - גזירה כו') והוספה מיוחדת - כפליים, או ג' פעמים ככה - בליל הרביעי או החמישי⁸².

והנשואים - יבקשו האיש מהאשה, והאשה מהאיש, וכיוצא בזה בנוגע לזקנים וזקנות⁸³. אלה שלא קיימו מנהג זה בשלמות, ישתדלו להשלים בימים הסמוכים לחנוכה, וכל המקדים הרי זה משובח⁷⁹.

יש לחלק דמי-חנוכה לכל התלמידים, ואפילו למי שספק אם הוא בגדר תלמיד - ולו על-שם העתיד. ואולי זה גופא יסייע שיתקרבו בהקדם⁸⁴.

התוועדות

כדאי ונכון שבמשך ימי חנוכה [בכל יום ויום⁷²] יערכו בכל מקום ומקום - בחוג המשפחה⁷³, וכן בבתי-ספר, מקומות עבודה וכו', לפי תנאי המקום והזמן - התוועדויות ומסיבות של שמחה בענייני דיומא⁷⁴, הן לאנשים, הן לנשים והן לטף, בנים ובנות⁷⁵ [בכל המוסדות יש להתוועד עם התלמידים לפחות פעם אחת, ובמוסדות שלומדים בהם בחנוכה - להתוועד כמה פעמים. ההתוועדות - בזמן הדלקת הנרות, לומר דבר תורה מעניינא דיומא, ואחר כך שאחד הילדים ידליק נר חנוכה לכולם. וכן יחלקו אז דמי חנוכה לתלמידים⁷⁶]. ולספר בהן אודות נס חנוכה והלקחים שיש ללמוד ממנו. תחילה לערוך מסיבה כללית לכל

חינוך

מנהג ישראל⁸⁵ לשחק ב'סביבון', וידוע מנהג בני-ישראל לכתוב על ה'סביבון' את האותיות נ-ג-ה-ש, ראשי-תיבות: "נס גדול היה שם"⁸⁶, ובכמה מקומות עורכים 'הצגות' הקשורות עם סיפור פרשת ימי חנוכה, מתחפשים ל'חשמונאים' וכו', וכך ימי החנוכה מסוגלים ביותר לארגון כנסים לילדי ישראל - צבאות ה'⁸⁷.

וכשאר הפוסקים שהביאו זאת, גם הוא תלה זאת במנהג בפועל. וכיון שלא ידוע שנוהרו בזה רבותינו ואנשי (הרה"ח ר"ל גרונר ד"ל, וגם בלוח כולל חב"ד כתב זאת רק לנשים), ניתן לכל היונה לדייק שהרבי לא שלל מנהג זה (אלא הוציאם להחמיר על עצמם), אבל לא עשהו 'הוראה לרבים'.

מאות המלאכה לא נתפרשה (מלבד איסור כיבוס ותפירה בכ"ה החיים שם ס"ק ט'), ומסתבר שלא לאסור לפחות מלאכת אוכל נפש וכל מה שמוותר בחול-המועד, ע"ד האמור בשו"ע רבינו ס"ח רנא.

69. 'התוועדויות' תשמ"ב ח"ב עמ' 599 ועמ' 618.

70. והוספת לשו"ע אדה"ו סי' תר"ע ס"ג, מהרמ"א שם.

71. סה"ש תש"ב ח"א עמ' 196 הערה 26.

72. לקלו"ש כרך כה עמ' 401. וראה 'התוועדויות' תשמ"ו ח"ב עמ' 186 הילך, ששמחה פורצת נדר של חושך העולם, עי"ש.

73. במנהג רבותינו נשיאנו, היום-יום כ"ח בכסלו. וביאר הרבי, שזה צ"ל שלא בדרך-אנב, כדי 'לצאת ידי-חובה', אלא בהתלכשות ובהכנה מקודם ובסבר-פנים-יפות, שאו יתקבלו דבריו (ש"פ מוקץ, שבת חנוכה, תש"ח). תורת מנחם חלק א עמ' 295.

74. לנהוג כמהדרין מן המהדרין גם בעניין זה, וכמנהג שהביא הרמ"א (תר"ע ס"ב) לומר שירות ותשבחות בסעודות שמריבים בהם (סה"ש תשמ"ט ח"א עמ' 122). כדעת הרמב"ם שימי חנוכה הם 'ימי שמחה והלל' (סה"ש תש"ב ח"א עמ' 207).

75. ולהעיר שענין זה שייך גם למנהג נתינת דמי חנוכה: א) נתינת דמי חנוכה פועלת שמהו, ב) כשמודיעים על חלוקת דמי חנוכה - מתקבצים רבים, וכשמוסיפים בדמי חנוכה, נוספים עליהם (סה"ש תשמ"ח ח"א עמ' 165 הערה 105).

76. שירות ש"פ וישב תשל"ד ס"ה (הנחת התי' בלתי מוגה - שירות-קודש תשל"ד ח"א עמ' 196).

77. ע"פ שירות ש"פ וישב תשל"ג ס"ב (בלתי מוגה - שירות-קודש תשל"ג ח"א עמ' 209) ושירות ש"פ וישב תשל"ו ס"א (כ"ל - שירות-קודש תשל"ו ח"א עמ' 358).

78. תוכנם - (לא לשמחם בלבד, אלא) עניין החינוך, מתן 'פרס', כמיקדמל לעודדם שיוסיפו יותר בלימוד התורה (התוועדויות תשמ"ח ח"ב עמ' 65); להראות שגם המזמן נהפך לרוחניות על-ידי שמשמש לעניינים כשרים ובפרט לענייני קדושה (לקלו"ש ח"א עמ' 290); ובמיוחד - לחנכם להרבות בצדקה (התוועדויות תשמ"ט ח"ב עמ' 63).

79. סה"ש תש"ג ח"א עמ' 210.

80. שם, עמ' 199.

81. סה"ש תשמ"ח ח"א עמ' 163. 'שערי הלכה ומנהג' א"ח ח"ב סי' רפג.

82. כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ל"ע היה נותן גם לנכדותיו - שיהיה נר זה דחנוכה תשל"ל בסופה.

83. לקלו"ש מנהג כ"ק אדמו"ר מהורש"ב, המונא ביהיום-יום, כ"ח בכסלו - סה"ש תשמ"ח ח"א עמ' 163, ותש"ג ח"א עמ' 194. 'שערי הלכה ומנהג' שם.

84. 'התוועדויות' תשמ"ו ח"ב עמ' 132.

85. אג"ק כרך א עמ' קצג, וראה קובץ 'היכל מנחם' ח"ב עמ' קצג.

86. גם בבית רבותינו נשיאנו - 'התוועדויות' תשמ"ז ח"ב עמ' 185.

87. ראה ס' בני-יששכר מאמרי חודש כסלו-טבת מאמר ב' (מוגב). סה"ש תשמ"ח ח"א עמ' 360 הערה 32.

88. 'התוועדויות' תשמ"ב ח"ב עמ' 545.

צדקה

נוהגים להרבות בצדקה בימי חנוכה⁸⁸, ו"אנו מחוייבים בימי חנוכה... גמ"ח בממון וגוף⁸⁹. עורכים מגבית של צדקה, וזה הזמן המתאים להשלים את מגביות הצדקה של כל חודש כסלו⁹⁰, ובפרט ב'זאת חנוכה'⁹¹.

בעניין המגביות לצדקה בימי סגולה, הודיע הרבי פעמים רבות, שעל כל אחד ואחד להתעורר ולנדב כדבעי מעצמו, גם בלא שיזכירוהו על כך⁹².

מבצע חנוכה

בשנים האחרונות הציע כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו מספר פעולות⁹³ שמטרתם לחזק את קיום מצוות ומנהגי חנוכה:

א) לפעול להדלקת נר חנוכה בכל בית יהודי [וגם הנשים יפעלו בזה, ואדרבה - במיוחד, הן במבצע חנוכה כפשוטו והן בתוכן הפנימי להאיר בכל מקום ב'נר מצוה ותורה אור', אלא שהפעולה בזה צריכה להיות בתכלית הצניעות, גם באופן דמהדרין מן המהדרין, כמובן וגם פשוט⁹⁴]. ובמקומות שאין האנשים מדליקין - ישתדלו לכל-הפחות שאשה (או ילדה) תדליק נר חנוכה (אע"פ שמכמה טעמים עדיף שידליק איש ולא אשה)⁹⁵.

ב) כל הגברים, ובכללם גם ילדים רכים, ידליקו חנוכייה לעצמם.

ג) לאסוף את ילדי ישראל - גם אלו שלא למדו מעולם בבית ספר יהודי - לספר להם את סיפור נס החנוכה, לשמח אותם (רצוי גם בסופגניות וכדומה), ולאפשר להם להדליק חנוכייה. כן בקשר ליהודים הנמצאים לעת-עתה בבתי-רפואה או בבתי-כלא, והנמצאים בכוחות הצבא והמשטרה - בכל אתר ואתר⁹⁶.

ד) להשפיע על החברים והשכנים היהודים להדליק נרות חנוכה.

ה) להשתדל שכל ילדי ישראל, בנים ובנות, יקבלו

מעוה חנוכה.

ו) מה טוב אשר גם הילדים יתנו מעוה חנוכה לחבריהם, והילדות לחברותיהן.

ז) לעורר את הילדים לתת צדקה במשך ימי החנוכה חוץ משבת-קודש, ותמורת זאת יתנו בערב שבת כפליים - גם עבור יום השבת.

ח) לעורר אותם להוסיף בלימוד בכל יום מימי החנוכה מענייני חנוכה אשר בתורה - לכבוד ימי החנוכה.

ט) להדליק⁹⁷ נר חנוכה בזמנו בברכה במקומות ציבוריים ופומביים, כדי להדגיש העניין ד'פרסומי ניסא'. בכל עיר ועיירה, כפר ומושב, במקום הציבורי והמרכזי ביותר. ואם ישנה אפשרות להדליק גם במקומות נוספים - מה טוב. יש להודיע לנאספים שאינם יוצאים ידי-חובתם בהדלקה זו⁹⁸, ולעוררם להדליק נר חנוכה בביתו של כל אחד ואחד. כשנאספים במקום לא-יהודים, יש לעוררם על דבר מצוות בני-נה שנצטוו בהן. ומצווה לפרסם עושי מצווה, כולל על ידי פירסום התמונות וכו'.

י) בדומה להדלקת שחרית בבתי-הכנסת - להדליק ללא ברכה גם ביום זאת חנוכה, וכל שכן בשאר הימים, בכינוסים ואסיפות במעמד עשרה מישראל, ובמיוחד לידים רבים, עם סיפור- פירסום הנס⁹⁹.

ערבית

בחנוכה יורד אבל לפני התיבה¹⁰⁰.
בכל זמן שמתפללים בבית-הכנסת מדליקים נרות בעמ' הש"ץ¹⁰¹.

אין מפסיקים לפני שמונה-עשרה כדי להכריז 'ועל הניסים'¹⁰². שכח לאומרו, אם נזכר קודם "ה" של סיום הברכה, חוזר ומתחיל 'ועל הניסים', ואם כבר אמר "ה"

97. סוה"ש תשמ"ז ח"א עמ' 190. והלכה למעשה, מדליקין על ידי יהודי שכבר הגיע למצוות וכברכה, אף שאין זה 'בית הכנסת' שנפסק בש"ע לברך על ההדלקה בו. וכפי שנהגו בפומבי שנה אחר שנה בהדלקה העולמית שנערכה כסיוע הלוויין [ראה סוה"ש תשנ"ב ח"א עמ' 189] החל משנת תש"ג במקביל גם בלונדון ובפריז וכו' (שם הדליקו בכנר העיר) בהוראתו ובהשתתפותו הפעילה של כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו. פעילי המבצע והרגלו לאחריה להדליק בחנויות ליד הקופות וכו'. ועדיף לברך כשיש שם כבר עשרה (ע' ביה"ל תרע"א ס"ז ד"ה יש נוהגין, שבמקום צורך די שיגיעו אח"כ, וכ"פ בשו"ת מנח"א ח"ב סו"ס סז, וע' ברמ"א תר"צ ס"ח ובכ"פ החיים שם), וכשאין עשרה - עדיף להדליק בחלון הראווה, וכ"ז לאוהרה גם אם נסגרות החנויות תוך פחות מחצי שעה, ועד"ו בביה"כ.
98. סוה"ש תשמ"ז ח"א עמ' 172. וגם מזה מוכח להדליק בברכה, כנ"ל בהערה הקודמת.
99. שיחות מוצאי "זאת חנוכה" תשל"ד ס"ג.
100. ספר המנהגים עמ' 8.

101. ראה בס' 'משבזי רבי' עמ' 48, שהרבי אמר להרה"ח ר"ל גורני ד"ל: 'בכל פעם כשמתפללים - גם כשאין 'זיוכ' - צריכים הנרות לדלוק' (ומשמע שמדליקין את כל חמשת הנרות וכוונתו), ויש אומרים שבאם אין הש"ץ 'זיוכ', מדליקים רק שני נרות. ונהגו לסמן זאת בהכאה על השולחן וכדומה, כמו ב'יעלה ויבוא ויטל ומטר'.

88. ספר-המנהגים, ע"ש בהערה, ובלקו"ש ח"ה עמ' 443 בהערות.

89. פרי-מגדים שם, הובא ונתבאר בלקו"ש הנ"ל.

90. 'התועודיות' תשמ"ו חלק ב' עמ' 204 ועמ' 215.

91. לקו"ש ח"ה עמ' 444.

92. 'התועודיות' תשמ"ה ח"א עמ' 652, ח"ב עמ' 1169, ח"ג עמ' 1537, ועוד.

93. ריכוזי בשבזי המועדים' עמ' 98. ונוספו עליהם חלק מס"ג וסעיפים ט"ז, אגב בשנת תשל"ד הייתה הוראה שגם ילדים בגיל רך ידליקו נרות חנוכה (ואף הבנות - בהוראת שעה).

94. שיחות מוצאי חנוכה תשמ"ט סו"ד כה, ועוד.

95. סוה"ש תשמ"ז ח"א עמ' 172. וראה גם שיחות-קודש תשל"ד עמ' 237.

96. 'התועודיות' תשמ"ט ח"ב עמ' 23.

- אינו חוזר¹⁰³.

(והש"ץ עמהם בנחת): "הודו", ואומר בנחת "יאמרו נא יראי ה'", "הש"ץ מקריא: "יאמרו נא יראי ה'", והציבור עונה בקול (והש"ץ עמהם בנחת): "הודו". בסיום ההלל אומרים "יהללך ה' אלוקינו כל מעשיך" בהשמטת תיבת 'על'.

לאחר הלל - חצי קדיש. קוראים בתורה לשלושה עולים בפרשת נשא, כהן: "ויהי ביום כלות לחנוכת המזבח", לוי: "ויהי מלאה קטורת", ישראל: "פר אחד נחשון בן עמינדב". חצי קדיש. הגבהה וגלילה. אשרי, ובא לציון, קדיש תתקבל, יהללו, בית יעקב וכו' עד סיום התפילה¹⁰⁴.

* אין מתענים בחנוכה, אפילו חתן ביום חופתו¹¹¹. מקדימים להתפלל מנחה, ומדליקים נר חנוכה ואחר-כך נר שבת¹¹², אבל אין להתפלל מנחה ביחידות לצורך כך¹¹³.

כיוון שאסור לטלטל בשבת כיסא או שולחן שהניחו עליו נר חנוכה, מאחר שנעשה 'בסיס לדבר האסור', הרי אם יודעים שיזדקקו להזיז את הכיסא ממקומו, כדי שלא ישחקו בו הילדים וכדומה, העצה היא: א) להניח את המנורה על מגש, ויחד איתה להניח שם מבעוד יום חלה וכיו"ב, שאז יהיה המגש מותר בטלטול כ'בסיס לדבר האסור ולדבר המותר'. ב) להניח את המגש על כיסא שיזדקקו לו במשך הערב. כאשר יכבו הנרות, ויזדקקו לכסא - יהיו רשאים לטלטל את המגש עם החנוכייה, כ'טלטול מן הצד לצורך דבר המותר', כשיזדקקו לו (או לעבור במקומו) במשך הערב¹¹⁴.

היום, מכיוון שמדליקים לפני זמן הדלקת נרות שבת (וגם בירושלים מדליקין קרוב לזמן ת"א¹¹⁵), שהוא מוקדם לפחות בכ-20 דקות מזמן ההדלקה בכל יום, יש להקפיד לצקת יותר שמן, כדי שידלקו הנרות לפחות חמישים דקות אחרי שקיעת החמה¹¹⁶. היום אין מתעכבים חצי שעה סמוך לנרות¹¹⁶.

בברכת המזון, אם נזכר קודם ה"ה של סיום הברכה, חוזר ומתחיל 'ועל הניסים', ואם כבר אמר ה"ה - אינו חוזר, אך כשיגיע לפני "הרחמן הוא יזכנו"¹⁰⁴, יאמר "הרחמן הוא יעשה לנו ניסים כמו שעשה לאבותינו בימים ההם בזמן הזה, בימי..."¹⁰⁵.

שחרית

נוהגים להדליק נר חנוכה בבית-הכנסת (מקומו כבליל אמש) בלא ברכה, לפחות עד אחר התפילה¹⁰⁶. גם כעת מדליקים על-ידי שמש¹⁰⁷.

באם שליח הציבור הוא אבל, יעמוד אחר במקומו לאמירת ההלל¹⁰⁶. לאחר ההלל, חוזר האבל לעמוד, לאמירת חצי קדיש¹⁰⁸.

אין לדלג לכתחילה 'ועל הניסים' כדי להספיק לענות קדושה ומודים¹⁰⁹.

הלל שלם (כל ימי חנוכה). מנהג ישראל, שכאשר מגיעים באמירת הלל לפסוקי 'הודו' ו'אנא' אומרים זאת באופן של 'רעש' ו'שטורעם' [=סערה]¹¹⁰.

כופלים הודו לה' אחר כל אחד מהשלושה פסוקים: "יאמר נא כי לעולם חסדו", וגם ביחיד. דהיינו: הש"ץ מקריא: "הודו" והציבור עונה בקול: "הודו", ואומר בנחת "יאמר נא ישראל"; הש"ץ מקריא: "יאמר נא ישראל", והציבור עונה בקול (והש"ץ עמהם בנחת): "הודו", ואומר בנחת "יאמרו נא בית אהרן"; הש"ץ מקריא: "יאמרו נא בית אהרן", והציבור עונה בקול

103. לוח כולל-חב"ד. ובט"ז סי' תרפ"ב ס"ק ג וא"ד שם ס"ק ב כתבו שכל-שכן שמי ששכח בתפילה יאמר קודם יהיו לרצון האחרון "יהי רצון מלפניך שתעשה לנו ניסים ותפלאות כמו שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה, בימי מתתיהו...".
104. סידור יעב"ץ (בהוצאת אשכול ח"א עמ' תסה). שלחן שלמה וערוך השלחן סי' תרפ"ב ס"ג (וכ"מ ביד אפרים וכי שבהענה הבאה), וכן כתב בקצות השלחן סי' מז בבדי השלחן ס"ק יח כ'מנהג העולם'. וסיים 'ומסידור הנוסח שאומרים תחילה 'ואמר אמן', משמע ששם הוא סיום ברכת הרחמן'. וכוונתו, כנראה, לשלול את המבוא בלוח ארץ ישראל בשם האדר"ת לומר זאת מייד אחר 'אל יחסרנו שלדעתו שם הוא סיום הברכה (וזבא גם בנטעי גבריאל הל' פורים פרק עה הע' ח), מה שאין כן לדידן שאין עונים שם אמן. סיום הברכה הוא ב'ואמר אמן' (כמ"ש באגרות קודש ח"ו עמ' רכז [אבל שם כתב רק שסומכים על אמן זו, ולא זקאי על כל הברכה, דאם לא כן מדוע אין יכול לגזור אומר 'ואמרו אמן' (בברכת בעה"ב. כדברי ש"ע אדמוה"ו שם ס"ה מהמ"א (שם)). וראה בטור סו"ס קפט: 'נהנה להארין בברכה הטוב והמטיב' הרחמן בכמה גווני', משמע שטרם נסתיימה הברכה. וראה בש"ע אדמוה"ו שם סו"ס"ו), ולכן אומרים שם 'על הניסים'. אלא שהקצות השלחן בעצמו פסק לעיל ס"ב (מח"י אדם מז. א) שיש לענות אמן אחר אל יחסרנו, וצ"ע.

כן צ"ע מדוע לא נאמר שסיום הברכה הוא ב'ואמר אמן' שבסוף כל בקשות 'הרחמן', ונסמוך על האמן שאומרים עליו.

105. רמ"א סי' תרפ"ב ס"א. ובראש-חודש, יקדים לזה 'הרחמן הוא יחדש'. ובשבת - 'הרחמן הוא יחילנו', משום דתנ"י קדם - יד אפרים, משנה ברורה ופי' החיים שם.

106. פרמ"ג סי' תרע"ה בא"א ס"ק ד.

107. ראה טעמים לזה 'בשערי הלכה ומנהג' שם.

108. מכיוון שהוא סיום לתפילת שמ"ע, ש"ע אדר"ו סי' נה ס"ד.

109. ספר-המנהגים. משרת צמה-צדק שער המילואים סי' יא.

110. וענין זה שייך במיוחד לימי התנוכה - 'התנועות' תשמ"ו ח"ב עמ' 146. עיי"ש.

111. שו"ע ורמ"א סי' תקע"ג. הוספות לש"ע אדר"ו סי' תר"ע ס"ה. לוח כולל-חב"ד.
112. ספר-המנהגים. ראה שם הטעמים לזה.
113. קיצור של"ה הל' חנוכה, וא"ד ר"ס תרע"ט. וכן נהג הרבי אחרי שנת תשמ"ת כאשר חזר מן האוהל סמוך לשקיעת: הדליק נר חנוכה, נר שבת, ואחר-כך התפלל מנחה בציבור.
114. רד"ה ג' ר' לוי' דל הפרין, ע"פ שו"ע אדר"ו סי' רעז ס"ו, רעט ס"ד, שיא ס"ט (וראה 'התקשרות' גיליון רפג עמ' 16).
115. במקרה של צורך גדול לטלטל לפני-כן, יעשה שאלת חכם ע"פ המבואר בס' רעז ס"ג.
116. לוח 'דבר בעתו',
116. דרום-יום, כ"ה בכסלו (ומהלשון משמע, שבכל זאת התעכב מעט), ספר-המנהגים.

שניים מקרא ואחד תרגום

לארצך ולילדותך ואוטיב עמך: יא קמנתי מכל החסדים ומכל האמות אשר עשית את עבדך כי במקלי עברתי את הירדן הזה ועתה הייתי לשני מחנות: קמנתי מכל החסדים ומכל האמות אשר עשית את עבדך כי במקלי עברתי את הירדן הזה ועתה הייתי לשני מחנות: ועירן זכותי מכל חסדין ומכל טבון די עבדת עם עבדך ארי יחידי עברית ית נרנא טבין וקען תייתי לתרין (ג"י לתרתיין) משרון: יב הצילני נא מיד אחי מיד עשו פירא אנכי אלו פניבוא והפני אם על פני נא מיד אחי מיד עשו פירא אנכי אלו פניבוא והפני אם על פני: שובני קען מידא דאחי מידא דעשו ארי בחל אנא מנה דילמא ייתי וימחנני אמא על בניא: י ואתה אמרת היטב איטיב עמך ושמתו את עבדך כחול הים אשר לא יספר מרב: ואתה אמרת היטב איטיב עמך ושמתו את עבדך כחול הים אשר לא יספר מרב: ואת אמרת אוטיבא עמך ואשוי ית בניך סגיאיין כחלא דנימא די לא יתמנון מסגי:

שני ד וילן שם בלילה ההוא וילח מן הפא בידו מנחה לעשו אחיו: וילן שם בלילה ההוא וילח מן הפא בידו מנחה לעשו אחיו: וכת פמן בלילה ההוא ונסיב מן דאיתי בידה תקרבמא לעשו אחוהי: טו ענים מאתים ותישים עשרים רחלים מאתים ואילים עשרים: ענים מאתים ותישים עשרים רחלים מאתים ואילים עשרים: עזי מאתן ותישאי עסרין רחלין מאתן ודכרין עסרין: טז גמלים מיניקות ובניהם שלשים פרות ארבעים ופרים עשרה אתנת עשרים ועירים עשרה: גמלים מיניקות ובניהם שלשים פרות ארבעים ופרים עשרה אתנת עשרים ועירים עשרה: גמלי מנקתא ובניהון תלתין תורתא ארבעין ותורי עסרא אתנן עסרין ועירי עסרא: יז ויתן ביד עבדיו עדר עדר לבדו ויאמר אל עבדיו עבדו לפני ורוח תשימו בין עדר ובין עדר: ויתן ביד עבדיו עדר עדר לבדו ויאמר אל עבדיו עבדו לפני ורוח תשימו בין עדר ובין עדר: ויהי ביד עבדוהי עדרא עדרא בלחודוהי ואמר לעבדוהי עבדו קדמי ודחא תשוון בין עדרא ובין עדרא: יח ויצו את היראשון לאמר

ו וישלח יעקב מלאכים לפניו אל עשו ארצה שעיר שדה אדום: וישלח יעקב מלאכים לפניו אל עשו ארצה שעיר שדה אדום: ושלח יעקב אנדין קדמוהי לנת עשו אחוהי לארצא דשעיר לחקל אדום: ה ויצו אתם לאמר כה תאמרון לאדני לעשו כה אמר עבדך יעקב עם לבן גרתי ואחר עדעתה: ויצו אתם לאמר כה תאמרון לאדני לעשו כה אמר עבדך יעקב עם לבן גרתי ואחר עדעתה: ופקיד יתהון למימר בידן סימרון לרבוני לעשו כדנן אמר עבדך יעקב עם לבן גרתי ואחרית עד קען: ו ויהי לי שור וחמור צאן ועבד ושפחה ואשלחה להגיד לאדני למצאתו בעיניך: ויהי לי שור וחמור צאן ועבד ושפחה ואשלחה להגיד לאדני למצאתו בעיניך: ונהה לי תורין ותמרין ען ועבדין ואמהן ושלחית לתנאה לרבוני לאשפחא רחמיין בעיניך: ו וישבו המלאכים אל יעקב לאמר באנו אל אחיך אל עשו ונגם הלך לקראתך וארבע מאות איש עמו: וישבו המלאכים אל יעקב לאמר באנו אל אחיך אל עשו ונגם הלך לקראתך וארבע מאות איש עמו: וכתו אנדיאי לנת יעקב למימר מאה גברא עמה: ח ויירא יעקב מאד ויצר לו ויחץ את העם אשר אלו ואת הצאן ואת הפקר והגמלים לשני מחנות: וירא יעקב מאד ויצר לו ויחץ את העם אשר אלו ואת הצאן ואת הפקר והגמלים לשני מחנות: ודחיל יעקב לחדא ועקת לה ופליג ית עמא די עמה ונת ענא ונת תורי ונגמלא לתרין משירון: ט ויאמר אם יבוא עשו אל המחנה האחת והכהו והיה המחנה הנשאר לפליטה: ויאמר אם יבוא עשו אל המחנה האחת והכהו והיה המחנה הנשאר לפליטה: ואמר אם ייתי עשו למשריתא חדא וימחנה ויהי (ג"י וימחנה ותהי) משריתא דתשתאר לשיבא: י ויאמר יעקב אלהי אבי אברהם ואלהי אבי יצחק יהוה האמר אלי שוב לארצך ולמולדתך ואיטיבה עמך: ויאמר יעקב אלהי אבי אברהם ואלהי אבי יצחק יהוה האמר אלי שוב לארצך ולמולדתך ואיטיבה עמך: ואמר יעקב אלהה דאבא אברהם ואלהה דאבא יצחק: יי די אמר לי תוב

נער על ידי חוקי הוצאה לאור

עד עלות השחר: ויותר יעקב לבדו ויאבק איש עמו עד עלות השחר: ואשתאר יעקב בלחודוהי ואשתדל גברא עמה עד דסלק צפרא: כו וירא פי לא יכל לו ויגע בכף ירכו ותקע כף ירך יעקב בהאבקו עמו: וירא פי לא יכל לו ויגע בכף ירכו ותקע כף ירך יעקב בהאבקו עמו: ונזא ארי לא יכיל לה וקריב בפתי ירפה וזע פתי ירפא ויעקב באשתדלויתה עמה: כו ויאמר שלחני פי עלה השחר ויאמר לא אשלחך פי אם-ברכתני: ויאמר שלחני פי עלה השחר ויאמר לא אשלחך פי אם-ברכתני: ואמר שלחני ארי סליק צפרא ואמר לא אשלחנך אלהין ברכתני: כח ויאמר אליו מה-שמך ויאמר יעקב: ויאמר אליו מה-שמך ויאמר יעקב: לא יעקב יאמר עוד שמך פי אם-ישראל כירשית עם-אלהים ועם-אנשים ותוכל: ויאמר לא יעקב יאמר עוד שמך פי אם-ישראל כירשית עם-אלהים ועם-אנשים ותוכל: ואמר לא יעקב יתאמר עוד שמך אלהין ישראל ארי רכבת גדם ?? ועם גובריא ויכלתא: ל וישאל יעקב ויאמר הגידה-נא שמך ויאמר למה זה תשאל לשמי ויברך אתו שם: וישאל יעקב ויאמר הגידה-נא שמך ויאמר למה זה תשאל לשמי ויברך אתו שם: וישאל יעקב ואמר חיי כען שמך ואמר למה דנן את שאל לשמי וברך יתה תמן:

שלישי לא ויקרא יעקב שם המקום פניאל כיראיתי אלהים פנים אל-פנים ותנצל נפשי: ויקרא יעקב שם המקום פניאל כיראיתי אלהים פנים אל-פנים ותנצל נפשי: וקרא יעקב שמה דאתרא פניאל ארי חזיתי מלאכיא ד?? אפין באפין ואשתזכת נפשי: לב ויזרחלו השמש כאשר עבר את-פנאל והוא צלע על-ירכו: ויזרחלו השמש כאשר עבר את-פנאל והוא צלע על-ירכו: ודנח לה שמשא כמא די עבר ית פנאל והוא מטלע על ירפה: לד על-פן לא-יאכלו בני-ישראל את-גיד הנשה אשר על-כף הירך עד היום הזה פי נגע בכף ירך יעקב בגיד הנשה: על-פן לא-יאכלו בני-ישראל את-גיד הנשה אשר על-כף הירך עד היום הזה פי נגע בכף ירך יעקב בגיד הנשה: על פן לא ייכלון בני

פי ופגשך עשו אחי ושאלך לאמר למי-אתה ואנה תלך ולמי אלה לפניך: ויצו את-הראשון לאמר פי ופגשך עשו אחי ושאלך לאמר למי-אתה ואנה תלך ולמי אלה לפניך: ופקיד ית קדמאה למימר ארי יערענך עשו אחי ושאלנך למימר למן את ולען את אזל ולמן אליו דקדמך: יט ואמרת לעבדך ליעקב מנחה הוא שלוחה לארני לעשו והנה גס-הוא אחרינו: ואמרת לעבדך ליעקב מנחה הוא שלוחה לארני לעשו והנה גס-הוא אחרינו: וסימר לעבדך ליעקב תקרבתא היא דמשלחא לרבוני לעשו והא אף הוא אמי בתנא: כ ויצו גם את-השני גם את-השלישי גם את-כל-הקלבים אחרי העדרים לאמר כדבר הזה תדברון אל-עשו במצאכם אתו: ויצו גם את-השני גם את-השלישי גם את-כל-הקלבים אחרי העדרים לאמר כדבר הזה תדברון אל-עשו במצאכם אתו: ופקיד אף ית תננא אף ית תליתאה אף ית כל דאזליו כתר עדריא למימר כפתגמא הדין תמללון עם עשו כד תשכחון יתה: כא ואמרתם גם הנה עבדך יעקב אחרינו כיראמר אכפרה פניו במנחה ההלכת לפני ואחרי-כן אראה פניו אולי ישא פניו: ואמרתם גם הנה עבדך יעקב אחרינו כיראמר אכפרה פניו במנחה ההלכת לפני ואחרי-כן אראה פניו אולי ישא פניו: ותימרון אף הא עבדך יעקב אמי בתנא ארי אמר אנחנה לרוגזה בתקרבתא דאזלת לקדמי וכתר פן אחזי אפוהי מאים יסב אפי: כב ותעבר המנחה על-פניו והוא לן בלילה-הוא במנחה: ותעבר המנחה על-פניו והוא לן בלילה-הוא במנחה: ועברת תקרבתא על אפוהי והוא כת בלילא שהוא במשריתא: כג ויקם בלילה הוא ויקח את-שתי נשיו ואת-שתי שפחתיו ואת-אחד עשר ילדיו ויעבר את מעבר יבק: ויקם בלילה הוא ויקח את-שתי נשיו ואת-שתי שפחתיו ואת-אחד עשר ילדיו ויעבר את מעבר יבק: וקם בלילא הוא ודבר ית פרסין גוהי וית פרסין לחינתה וית חד עסר בנוהי ועבר ית מעבר יבקא: כד ויקחם ויעברם את-הנחל ויעבר את-אשר-לו: ויקחם ויעברם את-הנחל ויעבר את-אשר-לו: וידברנון ועברנון ית נחלא ואעבר ית דילה: כה ויותר יעקב לבדו ויאבק איש עמו

ישראל ית גידא דנשיא די על פתי נרפא עד יומא הדין
 ארי קריב בפתי נרפא דיעקב בגידא דנשיא: א וישא
 יעקב עיניו וירא והנה עשו בא ועמו ארבע מאות
 איש ויחץ את־הילדים על־לאה ועל־רחל ועל שתי
 השפחות: וישא יעקב עיניו וירא והנה עשו בא ועמו
 ארבע מאות איש ויחץ את־הילדים על־לאה ועל־רחל
 ועל שתי השפחות: וזקף יעקב עינוהי וזנא והא עשו
 אחא ועמה ארבע מאה גברין ופליג ית בניא על לאה
 ועל רחל ועל פרסין לחינתא: ב וישם את־השפחות
 ואת־ילדיהן ראשנה ואת־לאה וילדיה אחרנים ואת־
 רחל ואת־יוסף אחרנים: וישם את־השפחות ואת־
 ילדיהן ראשנה ואת־לאה וילדיה אחרנים ואת־
 יוסף אחרנים: ושוי ית לחינתא וית בניהו קדמאין
 וית לאה ויבנהא בתראין וית רחל וית יוסף בתראין:
 ג והוא עבר לפניהם וישתחו ארצה שבע פעמים
 עד־גשתו עד־אחיו: והוא עבר לפניהם וישתחו ארצה
 שבע פעמים עד־גשתו עד־אחיו: והוא עבר קדמיהון
 וסגיד על ארצה שבע זמנין עד מקרבה עד (ג"י לות)
 אחיה: ד וירץ עשו לקראתו ויחבקוהו ויפל על־צואריו
 כתיב צוארו וישקוהו ויכבו: וירץ עשו לקראתו
 ויחבקוהו ויפל על־צואריו וישקוהו ויכבו: ויהט עשו
 לקדמותה ונפסה ונפל על צוארה ונשקה וכו': ה וישא
 את־עיניו וירא את־הנשים ואת־הילדים ויאמר מִי
 אלה לך ויאמר הילדים אשר־חגן אלהים את־עבדך:
 וישא את־עיניו וירא את־הנשים ואת־הילדים ויאמר
 מִי־אלה לך ויאמר הילדים אשר־חגן אלהים את־עבדך:
 וזקף ית עינוהי וזנא ית נשיא וית בניא ואמר מן אלון
 לך ואמר בניא די חס יי ית עבדך:
 וביעו והגשן השפחות הנה וילדיהן ותשתחוו: ותגשן
 השפחות הנה וילדיהן ותשתחוו: וקריבת לחינתא איין
 ויבניהו וסגידא: ז ותגש גם־לאה וילדיה וישתחו
 ואחר נגש יוסף ורחל וישתחו: ותגש גם־לאה וילדיה
 וישתחו ואחר נגש יוסף ורחל וישתחו: וקריבא אף
 לאה ויבנהא וסגידו ובתר בן קריב יוסף ורחל וסגידו:
 ח ויאמר מי לך כל־המחנה הנה אשר פגשתי ויאמר
 למצאתון בעיני אדני: ויאמר מי לך כל־המחנה הנה

אשר פגשתי ויאמר למצאתון בעיני אדני: ואמר מן לך
 כל משריתא הדין די ערעית ואמר לאשפחא רחמין
 בעיני רבוני: ט ויאמר עשו ישלי רב אחי יתי לך
 אשר־לך: ויאמר עשו ישלי רב אחי יתי לך אשר־לך:
 ואמר עשו אית לי סגי אחי אצלח בדילך: י ויאמר יעקב
 אל־נא אמ־נא מצאתי חן בעיניך ולקחת מנחתי מדי
 פי על־פן ראיתי פניך בראת פני אלהים ותרגני:
 ויאמר יעקב אל־נא אמ־נא מצאתי חן בעיניך ולקחת
 מנחתי מדי פי על־פן ראיתי פניך בראת פני אלהים
 ותרגני: ואמר יעקב בקעו אם קען אשפחית רחמין
 בעיניך ותקבל תקרבתי מן ידי ארי על בן זוזמין לאפיה
 כחיוו אפי ורכביא ואתרעית לי: יא קח־נא את־ברכתי
 אשר הבאת לך פ־יחגני אלהים וכי ישלי־כל
 ויפצרו־בו ויקח: קח־נא את־ברכתי אשר הבאת לך
 פ־יחגני אלהים וכי ישלי־כל ויפצרו־בו ויקח: קבל קען
 ית תקרבתי דאמותיאית לך ארי רחים עלי (קדם) יי
 וארי אית לי כלא ואתקף בה וקפיל: יב ויאמר נסעה
 ונלכה ואלכה לנגדך: ויאמר נסעה ונלכה ואלכה
 לנגדך: ואמר נשל וניסהו ואיסהו לקלך: יג ויאמר אליו
 אדני ידע פ־הילדים רפים והצאן והפקר עלות עלי
 ודפקום יום אהד ומתו פ־הצאן: ויאמר אליו אדני
 ידע פ־הילדים רפים והצאן והפקר עלות עלי ודפקום
 יום אהד ומתו פ־הצאן: ואמר לה רבוני דע ארי נקיא
 רפיכין וענא ותורי מינקתא עלי ודחוקנן יומא חד
 וימותון כל ענא: יד יעבר־נא אדני לפני עבדו ואני
 אתנהלה לאפי לרגל המלאכה אשר־לפני ולרגל
 הילדים עד אשר־אבא אל־אדני שעירה: יעבר־נא
 אדני לפני עבדו ואני אתנהלה לאפי לרגל המלאכה
 אשר־לפני ולרגל הילדים עד אשר־אבא אל־אדני
 שעירה: יעבר קען רבוני קדם עבדה ואנא אדפר בניס
 לרגל עובדתא די קדמי ולרגל נקיא עד די אעול לות
 רבוני לשעיר: טו ויאמר עשו אציגה־נא עמך מן־העם
 אשר אתי ויאמר למה זה אמצאתון בעיני אדני:
 ויאמר עשו אציגה־נא עמך מן־העם אשר אתי ויאמר
 למה זה אמצאתון בעיני אדני: ואמר עשו אשבוק קען
 עמך מן עמא דעמי ואמר למא דנן אשפח רחמין בעיני

רבוני: טו וְיִשְׁכַּב בַּיּוֹם הַהוּא עֲשׂוּ לְדַרְכּוֹ שְׁעֵירָה: וְיִשְׁכַּב
 בַּיּוֹם הַהוּא עֲשׂוּ לְדַרְכּוֹ שְׁעֵירָה: וּתב בַּיּוֹמָא הַהוּא עֲשׂוּ
 לְאַרְחָה לְשַׁעִיר: ז וְיַעֲקֹב נָסַע סָפְתָהּ וַיְכַן לֹא בַּיִת
 וּלְמַקְנֶהָ עֲשָׂה סָפְתָה עַל־פֶּן קָרָא שְׁם־הַמָּקוֹם סָפּוֹת:
 וְיַעֲקֹב נָסַע סָפְתָהּ וַיְכַן לֹא בַּיִת וּלְמַקְנֶהָ עֲשָׂה סָפְתָה עַל־פֶּן
 קָרָא שְׁם־הַמָּקוֹם סָפּוֹת: וְיַעֲקֹב נָטַל לְסָפּוֹת וַיִּבְנֶא לֵה
 בֵּיתָא וּלְבַעִירָה עַבְדֵּי מִטְּלוֹן עַל פֶּן קָרָא שְׁמָא דְאַתְרָא
 סָפּוֹת: ס י"ח וַיְכַאֲ יַעֲקֹב שְׁלָם עִיר שְׁכֵם אֲשֶׁר בְּאַרְצֵי
 כְּנַעַן בְּבֵאוֹ מִפְּדֵן אַרְם וַיַּחַן אֶת־פְּנֵי הָעִיר: וַיְכַאֲ יַעֲקֹב
 שְׁלָם עִיר שְׁכֵם אֲשֶׁר בְּאַרְצֵי כְּנַעַן בְּבֵאוֹ מִפְּדֵן אַרְם וַיַּחַן
 אֶת־פְּנֵי הָעִיר: וְאַתָּא יַעֲקֹב שְׁלִים קִרְתָּא דְשָׁכָם דִּי
 בְּאַרְעָא דְכְּנַעַן בְּמִיתָהּ מִפְּדֵן דְאַרְם וְיִשְׂרָאֵל לְקַבַּל (אִפְּסִי)
 קִרְתָּא: י"ט וַיִּקַּן אֶת־חֶלְקֵת הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר נָטָה־שָׁם אֶהְלוֹ
 מִיַּד בְּנֵי־חַמּוֹר אַבְי שְׁכֵם בְּמֵאָה קֶשֶׁטָה: וַיִּמָּן אֶת־
 חֶלְקֵת הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר נָטָה־שָׁם אֶהְלוֹ מִיַּד בְּנֵי־חַמּוֹר אַבְי
 שְׁכֵם בְּמֵאָה קֶשֶׁטָה: וַיְכַן ית אַחְסַנְתָּ חַקְלָא דִּי פְרַס תַּמָּן
 מִשְׁכְּנָה מִיַּדָּא דְבְּנֵי חַמּוֹר אַבְיָה דְשָׁכָם בְּמֵאָה חֹרְפָן:
 כ וַיַּצְב־שָׁם מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא־לוֹ אֵל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: וַיַּצְב־
 שָׁם מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא־לוֹ אֵל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: וְאַקַּם תַּמָּן מִדְּבַחָא
 וּפְלַח עֲלוּהֵי קָדָם אֵל אֱלֹהָא דְיִשְׂרָאֵל: ס

חֲמִישִׁי א וַתִּצְאָ דִּינָה בַת־לֵאָה אֲשֶׁר יִלְדָה לְיַעֲקֹב
 לְרָאוֹת בְּבָנוֹת הָאָרֶץ: וַתִּצְאָ דִּינָה בַת־לֵאָה אֲשֶׁר יִלְדָה
 לְיַעֲקֹב לְרָאוֹת בְּבָנוֹת הָאָרֶץ: וַנִּפְקַת דִּינָה בַת לֵאָה דִּי
 יִלְדִית לְיַעֲקֹב לְמַחְזֵי בְּכַנַּת אַרְעָא: ב וַיִּרְא אֶתָּה שְׁכֵם
 בְּוַחַמּוֹר הַחַיִּי נָשִׂיא הָאָרֶץ וַיִּקַּח אֶתָּה וַיִּשְׁכַּב אֶתָּה
 וַיַּעֲנֶה: וַיִּרְא אֶתָּה שְׁכֵם בְּוַחַמּוֹר הַחַיִּי נָשִׂיא הָאָרֶץ וַיִּקַּח
 אֶתָּה וַיִּשְׁכַּב אֶתָּה וַיַּעֲנֶה: וַחַזָּא יְמָה שְׁכָם כַּד חַמּוֹר
 חִינְיָאָה רַבָּא דְאַרְעָא וּדְכַר יְמָה וַיִּשְׁכַּב יְמָה וַעֲנִיָּה:
 ג וַתִּדְבַק נַפְשׁוֹ בְּדִינָה בַת־יַעֲקֹב וַיֵּאָהֵב אֶת־כַּתִּיב
 הַנַּעֲרָה קְרִי הַנַּעֲרָה וַיְדַבֵּר עַל־לֵב כַּתִּיב הַנַּעֲרָה קְרִי
 הַנַּעֲרָה: וַתִּדְבַק נַפְשׁוֹ בְּדִינָה בַת־יַעֲקֹב וַיֵּאָהֵב אֶת־הַנַּעֲרָה
 וַיְדַבֵּר עַל־לֵב הַנַּעֲרָה: וַאֲתַרְעִיאת נַפְשָׁה בְּדִינָה בַת יַעֲקֹב
 וּרְחִים יְתָ עוֹלַמְתָּא וּמְלִיל עַל לְבָא דְעוֹלַמְתָּא: ד וַיֹּאמֶר
 שְׁכָם אֶל־חַמּוֹר אָבִיו לֵאמֹר קַח־לִי אֶת־הַיְלָדָה הַזֹּאת
 לְאִשָּׁה: וַיֹּאמֶר שְׁכָם אֶל־חַמּוֹר אָבִיו לֵאמֹר קַח־לִי
 אֶת־הַיְלָדָה הַזֹּאת לְאִשָּׁה: וַאֲמַר שְׁכָם לְחַמּוֹר אַבְיָה

לְמִימַר סב לִי יְתָ עוֹלַמְתָּא קִדָּא לְאַנְתּוֹ: ה וַיַּעֲקֹב שָׁמַע
 כִּי טַמְאָ אֶת־דִּינָה בָּתּוֹ וַיִּבְנֵוּ הָיוּ אֶת־מַקְנֶהָ בְּשָׂדֶה
 וַהֲחַרְשׁ יַעֲקֹב עַד־בֹּאֵם: וַיַּעֲקֹב שָׁמַע כִּי טַמְאָ אֶת־דִּינָה
 בָּתּוֹ וַיִּבְנֵוּ הָיוּ אֶת־מַקְנֶהָ בְּשָׂדֶה וַהֲחַרְשׁ יַעֲקֹב עַד־בֹּאֵם:
 וַיַּעֲקֹב שָׁמַע אַרְי סְאִיב יְתָ דִינָה כְּרַתָּה וּכְנֹהֵי הָיוּ עַם
 גִּיתוּהֵי בְּחַקְלָא וְשַׁתִּיק יַעֲקֹב עַד מִיתִיהוֹן: ו וַיִּצְאָ חַמּוֹר
 אַבְי־שְׁכָם אֶל־יַעֲקֹב לְדַבֵּר אֵתָּה: וַיִּצְאָ חַמּוֹר אַבְי־שְׁכָם
 אֶל־יַעֲקֹב לְדַבֵּר אֵתָּה: וַנִּפְקַח חַמּוֹר אַבְיָה דְשָׁכָם לִזְוֹת יַעֲקֹב
 לְמַלְלָא עַמָּה: ז וַיִּבְנֵי יַעֲקֹב בָּאוּ מִן־הַשָּׂדֶה בְּשִׁמְעֵם
 וַיַּתְעַצְבוּ הָאֲנָשִׁים וַיַּחַר לָהֶם מְאֹד כִּי נִבְלָה עֲשָׂה
 בְּיִשְׂרָאֵל לְשַׁכַּב אֶת־בַּת־יַעֲקֹב וַיִּבְנֵי לֹא יַעֲשָׂה: וַיִּבְנֵי
 יַעֲקֹב בָּאוּ מִן־הַשָּׂדֶה בְּשִׁמְעֵם וַיַּתְעַצְבוּ הָאֲנָשִׁים וַיַּחַר
 לָהֶם מְאֹד כִּי נִבְלָה עֲשָׂה בְּיִשְׂרָאֵל לְשַׁכַּב אֶת־בַּת־יַעֲקֹב
 וַיִּבְנֵי לֹא יַעֲשָׂה: וַיִּבְנֵי יַעֲקֹב עֲלוֹ מִן חַקְלָא כַּד שָׁמַעוּ
 וְאַתְנַסִּיסוּ גְבַרְיָא וַתְּקִירִי לְהוֹן לְחַזָּא אַרְי קִלְנָא עַבְדֵּי
 בְּיִשְׂרָאֵל לְמִשְׁכַּב עַם בַּת יַעֲקֹב וַיִּבְנֵי לֹא כָשֶׁר לְאַתְעַבְדָּא:
 ח וַיְדַבֵּר חַמּוֹר אֵתָּם לֵאמֹר שְׁכָם בְּנֵי חֲשָׁקָה נִפְשׁוֹ
 בְּכַתְּכֶם תְּנֵנוּ נָא אֶתָּה לֹא לְאִשָּׁה: וַיְדַבֵּר חַמּוֹר אֵתָּם
 לֵאמֹר שְׁכָם בְּנֵי חֲשָׁקָה נִפְשׁוֹ בְּכַתְּכֶם תְּנֵנוּ נָא אֶתָּה לֹא
 לְאִשָּׁה: וּמְלִיל חַמּוֹר עַמָּהוֹן לְמִימַר שְׁכָם בְּרִי אֲתַרְעִיאת
 נַפְשָׁה בְּכַרְתְּכוֹן הַכּוּ כַעַן יְמָה לֵה לְאַנְתּוֹ: ט וַהֲתַחְתְּנוּ
 אֶתְנוּ בְּנַתִּיכֶם תַּתְּנוּ־לָנוּ וְאַת־בְּנַתִּינוּ תַּקְחוּ לְכֶם:
 וַהֲתַחְתְּנוּ אֶתְנוּ בְּנַתִּיכֶם תַּתְּנוּ־לָנוּ וְאַת־בְּנַתִּינוּ תַּקְחוּ
 לְכֶם: וַתַּחְתְּנוּן בְּנָא בְּנַתִּיכוֹן תַּתְּנוּן לָנָא וַיִּת בְּנַתְנָא
 תַּסְכּוּן לְכוּן: י וְאַתְנוּ תַּשְׁבוּ וְהָאָרֶץ תַּהֲיֶה לְפָנֵיכֶם שְׂבוּ
 וּסְחָרוּהָ וְהָאָחֳזוּ בָּהּ: וְאַתְנוּ תַּשְׁבוּ וְהָאָרֶץ תַּהֲיֶה לְפָנֵיכֶם
 שְׂבוּ וּסְחָרוּהָ וְהָאָחֳזוּ בָּהּ: וְעַמְנָא תַּתְּכוּן וְאַרְעָא תַּהֲיֶי
 קְדַמְיִכוֹן תַּיְבוּ וְעַבִּידוּ בָּהּ סְחֹרְתָא וְאַחְסִינּוּ בָּהּ:
 יא וַיֹּאמֶר שְׁכָם אֶל־אָבִיָּה וְאַל־אֲחִיָּה אֲמַצְאִיחוֹן
 בְּעֵינֵיכֶם וְאַשֶׁר תֹּאמְרוּ אֵלַי אֲתָּן: וַיֹּאמֶר שְׁכָם אֶל־
 אָבִיָּה וְאַל־אֲחִיָּה אֲמַצְאִיחוֹן בְּעֵינֵיכֶם וְאַשֶׁר תֹּאמְרוּ אֵלַי
 אֲתָּן: וַאֲמַר שְׁכָם לְאַבְיָה וּלְאַחָהָא אֲשַׁבַּח רַחֲמִין
 בְּעֵינֵיכוֹן וְדִי תִימְרוּן לִי אֲתָּן: יב הֲרַפּוּ עָלַי מְאֹד מְאֹד
 וּמְתָן וְאַתְנָה כְּאַשֶׁר תֹּאמְרוּ אֵלַי וְתַנְיָלִי אֶת־
 כַּתִּיב הַנַּעֲרָה קְרִי הַנַּעֲרָה לְאִשָּׁה: הֲרַפּוּ עָלַי מְאֹד מְאֹד
 וּמְתָן וְאַתְנָה כְּאַשֶׁר תֹּאמְרוּ אֵלַי וְתַנְיָלִי אֶת־הַנַּעֲרָה

לאשה: אסגו עלי לחדא מוחרין ומתגן ואסן קמא די חמרון לי וקבו לי ית עולמתא לאנתו: י ויענו בני יעקב את־שכם ואת־חמור אביו במרמה וידברו אשר טמא את דינה אחתם: ויענו בני־יעקב את־שכם ואת־חמור אביו במרמה וידברו אשר טמא את דינה אחתם: ובאתיבו בני יעקב ית שכם וית חמור אבוהי בקמתא ומלילו די סאב ית דינה אחתהון: ד ויאמרו אליהם לא נוכל לעשות הדבר הזה לתת את־אחלתנו לאיש אשר־לו ערלה פירחפה הוא לנו: ויאמרו אליהם לא נוכל לעשות הדבר הזה לתת את־אחלתנו לאיש אשר־לו ערלה פירחפה הוא לנו: ואמרו להון לא נכול למעפד פתגמא הדין למתן ית אחתנא לגבר די־ליה ערלתא ארי חסודא היא לנא: טו אך־בזאת נאות לכם אם תהיו כמנו להמול לכם פל־זכר: אך־בזאת נאות לכם אם תהיו כמנו להמול לכם פל־זכר: ברום ברא נתפס לכון אם סהיון פנתנא למגור לכון פל דכורא: טז ונתנו את־בנותינו לכם ואת־בנותיכם נקח־לנו וישכנו אתכם והיינו לעם אחד: ונתנו את־בנותינו לכם ואת־בנותיכם נקח־לנו וישכנו אתכם והיינו לעם אחד: ונתן ית בנתנא לכון וית בנתיכון נסב לנא ונתוב עמכון ונהי לעמא חד: יז ואם־לא תשמעו אלינו להמול ולקחנו את־בתנו והלכנו: ואם־לא תשמעו אלינו להמול ולקחנו את־בתנו והלכנו: ואם לא תקבלון מנא למגור ונדבר ית ברתנא ונזיל: יח וייטבו דבריהם בעיני חמור ובעיני שכם בן־חמור: וייטבו דבריהם בעיני חמור ובעיני שכם בן־חמור: וישפרו פתגמיהון בעיני חמור ובעיני שכם בן חמור: יט ולא־אחר הנער לעשות הדבר כי חפץ בכת־יעקב והוא נכבד מכל בית אביו: ולא־אחר הנער לעשות הדבר כי חפץ בכת־יעקב והוא נכבד מכל בית אביו: ולא אחר עולימא למעפד פתגמא ארי אתרעי בכת יעקב והוא נקיר מכל בית אבוהי: כ ויבא חמור ושכם בנ־אל־שער עירם וידברו אל־אנשי עירם לאמר: ויבא חמור ושכם בנ־אל־שער עירם וידברו אל־אנשי עירם לאמר: ובאתא חמור ושכם ברה לתרע קרתהון ומלילו עם אנשי קרתהון למימר: כא האנשים האלה שלמים הם אתנו וישבו בארץ ויסחרו אתה

והארץ הנה רחבת־ידיים לפניהם את־בנתם נקח־לנו לנשים ואת־בנותינו נתן להם: האנשים האלה שלמים הם אתנו וישבו בארץ ויסחרו אתה והארץ הנה רחבת־ידיים לפניהם את־בנתם נקח־לנו לנשים ואת־בנותינו נתן להם: גבריא האלין שלמין אנון עמנא ויתיבון בארעא ויעבדון בה סחורתא וארעא הא פתיות ידיון קדמיהון ית בנתיהון נסב לנא לנשין וית בנתנא נתן להון: כב אך־בזאת יאתו לנו האנשים לשבת אתנו להיות לעם אחד בהמול לנו פל־זכר פאשר הם נמלים: אך־בזאת יאתו לנו האנשים לשבת אתנו להיות לעם אחד בהמול לנו פל־זכר פאשר הם נמלים: ברום ברא יתפסון לנא גובריא למתב עמנא למגרי לעמא חד למגור לנא פל דכורא קמא די אנון גזירין: כג מקנהם וקנינם וכל־בהמתם הלא לנו הם אך נאותה להם וישבו אתנו: מקנהם וקנינם וכל־בהמתם הלא לנו הם אך נאותה להם וישבו אתנו: גימיהון וקניניהון וכל בעיריהון הלא דילנא אנון ברום נתפס להון ויתיבון עמנא: כד וישמעו אל־חמור ואל־שכם בנ־אל־יצאי שער עירו וימלו פל־זכר פל־יצאי שער עירו: וישמעו אל־חמור ואל־שכם בנ־אל־יצאי שער עירו וימלו פל־זכר פל־יצאי שער עירו: וקבילו מן חמור ומן שכם ברה פל נפקי תרע קרתה וגזרו פל דכורא פל נפקי תרע קרתה: כה ויהי ביום השלישי בהיותם פאכים ויקחו שני־בני יעקב שמעון ולוי אחי דינה איש חרפו ויבאו עליהעיר בפתח ויהרגו פל־זכר: ויהי ביום השלישי בהיותם פאכים ויקחו שני־בני־יעקב שמעון ולוי אחי דינה איש חרפו ויבאו עליהעיר בפתח ויהרגו פל־זכר: והנה ביומא תליתאה בד תקיפו עליהון פאכיהון ונסיבו תרין בני יעקב שמעון ולוי אחי דינה גבר חרפה ועלו על קרתא דיתבון לרמץ וקטלו פל דכורא: כו ואת־חמור ואת־שכם בנ־הרגו לפי־חרב ויקחו את־דינה מבית שכם ויצאו: ואת־חמור ואת־שכם בנ־הרגו לפי־חרב ויקחו את־דינה מבית שכם ויצאו: וית חמור וית שכם ברה קטלו לפתגם דחרב ודברו ית דינה מבית שכם ונפקו: כז בני יעקב באו עליהחללים ויבאו העיר אשר טמאו אחותם: בני יעקב באו עליהחללים ויבאו העיר

אשר טמאו אחרותם: בני יעקב עלו לחלצא קטיליא ובזו
קרמא די סאיבו אסתהון: סא את צאנאם ואת בקרם
ואת חמריהם ואת אשר בעיר ואת אשר בשדה
לקחו: את צאנאם ואת בקרם ואת חמריהם ואת אשר
בעיר ואת אשר בשדה לקחו: ית ענהון וית תורהון וית
תמריהון וית די בקרמא וית די בחקלא בזו: סא ואת
כל חילם ואת כל טפם ואת נשיהם שבו ויבזו ואת
כל אשר בבית: ואת כל חילם ואת כל טפם ואת
נשיהם שבו ויבזו ואת כל אשר בבית: וית כל נכסיהון
וית כל טפליהון וית נשיהון שבו ובזו וית כל די בביתא:
ל ויאמר יעקב אל שמעון ואל לוי עכרתם אתי
להבאישני בישב הארץ בפגעני ובפרני ואני מתי
מספר ונאספו עלי והכוני ונשמדתי אני וביתי: ויאמר
יעקב אל שמעון ואל לוי עכרתם אתי להבאישני בישב
הארץ בפגעני ובפרני ואני מתי מספר ונאספו עלי והכוני
ונשמדתי אני וביתי: ואמר יעקב לשמעון וללוי עכרתון
יתי למתן דכבו בינא ובין יחבי ארעא בכעננא
ובפרנא ונאנא עם דמנן ויתפנשון עלי ויתחונוני
ואשפצי אנא ונאנש ביתי: לא ויאמרו הכוונה יעשה
את אחותנו: ויאמרו הכוונה יעשה את אחותנו: פ
ואמרו הנקסקת ברא יתעבד (נ"י יעבד ית) לאחתנא:
א ויאמר אלהים אל יעקב קום עלה בית אל ושכשם
ועשה שם מזבח לאל הנראה אליך בכרחך מפני עשו
אחיד: ויאמר אלהים אל יעקב קום עלה בית אל ושכשם
ועשה שם מזבח לאל הנראה אליך בכרחך מפני עשו
אחיד: ואמר י: ליעקב קום סק לבית אל ותיב תמן ועבד
תמן מדבחה לאלהא דאתגלי לך במערקך מן גרם עשו
אחוד: ב ויאמר יעקב אל ביתו ואל כל אשר עמו
הסרו את אלהי הנבל אשר בתככם והטהרו והחליפו
שמלתיכם: ויאמר יעקב אל ביתו ואל כל אשר עמו
הסרו את אלהי הנבל אשר בתככם והטהרו והחליפו
שמלתיכם: ואמר יעקב לאנש ביתה ולכל די עמה אעדו
ית טעות עממיא די בניכון ואדכו ושנו כסותכון:
ג ונקומה ונעלה בית אל ונעשה שם מזבח לאל
הענה אתי ביום צרתי ויהי עמודי בדרך אשר הלכתי:
ונקומה ונעלה בית אל ונעשה שם מזבח לאל הענה

אתי ביום צרתי ויהי עמודי בדרך אשר הלכתי: ונקום
ונסק לבית אל ואעבד תמן מדבחה לאלהא דקבל צלותי
ביומא דעקתי והנה מימרה בסעדי בארמא די אזלית:
ד ויתנו אל יעקב את כל אלהי הנבל אשר בידם
ואת הנזמים אשר באזניהם ויטמן אתם יעקב תחת
האלה אשר עם שכם: ויתנו אל יעקב את כל אלהי
הנבל אשר בידם ואת הנזמים אשר באזניהם ויטמן אתם
יעקב תחת האלה אשר עם שכם: ויהבו ליעקב ית כל
טעות עממיא די בידיהון וית קדשיא די באזניהון וטמר
יתהון יעקב תחות בטמא די עם שכם: ה ויסעו ויהי א
חתת אלהים על הערים אשר סביבותיהם ולא רדפו
אחרי בני יעקב: ויסעו ויהי א חתת אלהים על הערים
אשר סביבותיהם ולא רדפו אחרי בני יעקב: ונטלו וות
דחלא ד: על עממיא די בקרוי סתריהון ולא רדפו בטר
בני יעקב: ו יבא יעקב לזה אשר בארץ כנען הוא
בית אל הוא וכל העם אשר עמו: ויבא יעקב לזה
אשר בארץ כנען הוא בית אל הוא וכל העם אשר עמו:
ואתא יעקב לזה די בארעא דכנען היא בית אל הוא
וכל עמא די עמה: ז ויבן שם מזבח ויקרא למקום אל
בית אל כי שם נגלו אליו האלהים בכרחו מפני
אחיו: ויבן שם מזבח ויקרא למקום אל בית אל כי שם
נגלו אליו האלהים בכרחו מפני אחיו: ויבא תמן מדבחה
ויקרא לאתנא אל בית אל ארי תמן אתגלי לה י:
במערקך מן גרם אחיה: ח ותמת דברה מינקת רבקה
ותקבר מתחת לבית אל תחת האלון ויקרא שמו
אלון בכות: ותמת דברה מינקת רבקה ותקבר מתחת
לבית אל תחת האלון ויקרא שמו אלון בכות: ומיתת
דבורה מנקתא דרבקה ואתקברת מלרע לבית אל
בשפולי מישרא וקרא שמה מישר בכיתא: פ ט וירא
אלהים אל יעקב עוד בבאו מפדן ארם ויברך אותו:
וירא אלהים אל יעקב עוד בבאו מפדן ארם ויברך אותו:
ואתגלי י: ליעקב עוד במיתוהי מפדן ארם וברך יסה:
י ויאמר לו אלהים שמך יעקב לא יקרא שמך עוד
יעקב כי אם ישראל יהיה שמך ויקרא את שמו
ישראל: ויאמר לו אלהים שמך יעקב לא יקרא שמך עוד
יעקב כי אם ישראל יהיה שמך ויקרא את שמו ישראל:

ואמר לה ?? שמך יעקב לא יתקרי שמך עוד יעקב אלהיו
 ישראל זהא שמך וקרא ית שמה ישראל: יא ויאמר לו
 אלהים אני אל שדי פרה ורבה גוי וקהל גוים יהיה
 מפקד ומלכים מחלציו יצאו: ויאמר לו אלהים אני אל
 שדי פרה ורבה גוי וקהל גוים יהיה מפקד ומלכים מחלציו
 יצאו: ואמר לה ?? אנה אל שדי פוש וסגי עם וכנשת
 שבטין זהא מנה ומלכין דשליטין בעממא מנה יפקון:
 שיש יב ואתהארץ אשר נתתי לאברהם וליצחק לך
 אתנגה ולזרעך אתרוד אתן אתהארץ: ואתהארץ
 אשר נתתי לאברהם וליצחק לך אתנגה ולזרעך אתרוד
 אתן אתהארץ: וית ארעא די יסבית לאברהם וליצחק
 לך אתנגה ולזרעך בתרד אתן ית ארעא: יג ויעל מעליו
 אלהים במקום אשר דבר אתו: ויעל מעליו אלהים
 במקום אשר דבר אתו: ואסמלק מעלוהי קרא די:
 באתרא די מליל עמה: יד ויצב יעקב מצבה במקום
 אשר דבר אתו מצבת אבן ויפד עליה נסד ויצק עליה
 שמן: ויצב יעקב מצבה במקום אשר דבר אתו מצבת אבן
 ויפד עליה נסד ויצק עליה שמן: ואקים יעקב קמתא
 באתרא די מליל עמה קמת אבנא ואסיד עליה נסוכין
 באריק עליה משחא: טו ויקרא יעקב את שם המקום
 אשר דבר אתו שם אלהים בית אל: ויקרא יעקב
 את שם המקום אשר דבר אתו שם אלהים בית אל:
 וקרא יעקב ית שמה דאתרא די מליל עמה תמן ?? בית
 אל: טז ויסעו מבית אל ויהיעוד כברת הארץ לבוא
 אפרתה ותלד רחל ותקש בלדתה: ויסעו מבית אל
 ויהיעוד כברת הארץ לבוא אפרתה ותלד רחל ותקש
 בלדתה: ונטלו מבית אל והנה עוד כרובת ארעא למיעל
 לאפרת וילידת רחל וקשיאת במילדה: יז ויהי בהקשתה
 בלדתה ותאמר לה המילדת אל תיראי כרגסוה לך
 בן: ויהי בהקשתה בלדתה ותאמר לה המילדת אל
 תיראי כרגסוה לך בן: והנה בקשיימה במילדה ואמרת
 לה קמתא לא תדמלי ארי אף דין ליה בר: יח ויהי בצאת
 נפשה כי מתה ותקרא שמו בן אונג ואביו קרא לו
 בנימין: ויהי בצאת נפשה כי מתה ותקרא שמו בן אונג
 ואביו קרא לו בנימין: והנה במפק נפשה ארי מיתח (נ"י
 מיתא) וקרת שמה בר דני ואבוהי קרא לה בנימין:

יט ותמת רחל ותקבר בדרך אפרתה הוא בית לחם:
 ותמת רחל ותקבר בדרך אפרתה הוא בית לחם: ומיתח
 רחל ואחקברת בארעא אפרת היא בית לחם: כ ויצב
 יעקב מצבה על קברתה הוא מצבת קברת רחל
 עדהיים: ויצב יעקב מצבה על קברתה הוא מצבת
 קברת רחל עדהיים: ואקים יעקב קמתא על קברתה
 היא קמת קברתא רחל עד יומא דין: כא ויסע ישראל
 ויט אהלה מהלאה למגדל עדר: ויסע ישראל ויט
 אהלה מהלאה למגדל עדר: ונטל ישראל ופרס משכנה
 מלהלא למגדל עדר: כב ויהי בשכן ישראל בארץ
 החווא וילד ראובן וישכב את בלהה פילגש אביו
 וישמע ישראל פ ויהיו בני יעקב שנים עשר: ויהי
 בשכן ישראל בארץ החווא וילד ראובן וישכב את בלהה
 פילגש אביו וישמע ישראל ויהיו בני יעקב שנים עשר:
 והנה פד שרא ישראל בארעא ההיא ואזל ראובן ושכיב
 עם בלהה לחינתא דאבוהי ושמע ישראל והווי בני יעקב
 תרי עשר: כג בני לאה בכור יעקב ראובן ושמעון ולוי
 ויהודה ויששכר וזבלון: כד בני לאה בכור יעקב ראובן
 ושמעון ולוי ויהודה ויששכר וזבלון: כה בני לאה בוכרא
 דיעקב ראובן ושמעון ולוי ויהודה ויששכר וזבלון:
 כו בני רחל יוסף ובנימין: כז בני רחל יוסף ובנימין: כח בני
 יוסף ובנימין: כט ובני בלהה שפחת רחל דן ונפתלי:
 ובני בלהה שפחת רחל דן ונפתלי: ובני בלהה אמתא
 דרחל דן ונפתלי: לו ובני זלפה שפחת לאה גר ואשר
 אלה בני יעקב אשר ילדו בפדן ארם: וכני זלפה
 שפחת לאה גר ואשר אלה בני יעקב אשר ילדו בפדן
 ארם: וכני זלפה אמתא דלאה גר ואשר אליו בני יעקב
 די אתילידן לה בפדן ארם: לו ובני יעקב אל יצחק
 אביו ממרא קרית הארבע הוא חבורן אשר גר שם
 אברהם ויצחק: ויבא יעקב אל יצחק אביו ממרא קרית
 הארבע הוא חבורן אשר גר שם אברהם ויצחק: ואמא
 יעקב לנת יצחק אבוהי ממרא קרית ארבע היא חבורן
 די דר תמן אברהם ויצחק: כט ויהיו ימי יצחק מאת שנה
 ושמונים שנה: והיו ימי יצחק מאת שנה ושמונים
 שנה: והווי ימי יצחק מאה וימנו שנים: כט ויגוע יצחק
 וימת ויאסף אל עמיו וקן ושבוע ימים ויקברו אתו

עֲשׂוּ וַיַּעֲקֹב בְּנָיו: וַיִּגְדַּע יַצְחָק וַיִּמְחַל וַיֹּאסֵף אֶל-עַמּוּי וְקָן
 וַיִּשְׁכַּע יָמָיִם וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ עֲשׂוּ וַיַּעֲקֹב בְּנָיו: וְאֶתְנַגִּיד יַצְחָק
 וּמִית וְאֶתְנַגִּישׁ לַעֲמָה סִיב וַיִּשְׁכַּע יוֹמִין וַיִּקְבְּרוּ יִתָּה עֲשׂוּ
 וַיַּעֲקֹב בְּנוֹהֵי: פ א וְאֵלֶּה הַלְלוֹת עֲשׂוּ הוּא אֲדוֹם: וְאֵלֶּה
 הַלְלוֹת עֲשׂוּ הוּא אֲדוֹם: וְאֵלֶּיךָ תוֹלְדַת עֲשׂוּ הוּא אֲדוֹם:
 ב עֲשׂוּ לָקַח אֶת-נַשְׂוֵי מִבְּנוֹת בְּנָעֵן אֶת-עֵדָה בַת-אֵילֹן
 הַחַתִּי וְאֶת-אֶהֱלִיבָמָה בַת-עֵנָה בַת-צִבְעוֹן הַחַיִּי: עֲשׂוּ
 לָקַח אֶת-נַשְׂוֵי מִבְּנוֹת בְּנָעֵן אֶת-עֵדָה בַת-אֵילֹן הַחַתִּי
 וְאֶת-אֶהֱלִיבָמָה בַת-עֵנָה בַת-צִבְעוֹן הַחַיִּי: עֲשׂוּ נָסִיב יָת
 נְשׁוּהֵי מִבְּנוֹת בְּנָעֵן יָת עֵדָה בַת אֵילֹן חַמָּאָה וְיָת
 אֶהֱלִיבָמָה בַת עֵנָה בַת צִבְעוֹן חַוָּאָה: ג וְאֶת-בְּשֵׁמֶת
 בַת-יִשְׁמַעְאֵל אַחֹת גְּבוּלוֹת: וְאֶת-בְּשֵׁמֶת בַת-יִשְׁמַעְאֵל
 אַחֹת גְּבוּלוֹת: וְיָת בְּשֵׁמֶת בַת יִשְׁמַעְאֵל אַחֶסְתָּה דְגְבוּלוֹת:
 ד וְתִלְדַּת עֵדָה לַעֲשׂוּ אֶת-אֵלִיפֹ וּבְשֵׁמֶת יִלְדָה אֶת-
 רְעוּאֵל: וְתִלְדַּת עֵדָה לַעֲשׂוּ אֶת-אֵלִיפֹ וּבְשֵׁמֶת יִלְדָה
 אֶת-רְעוּאֵל: וְיִלְדִית עֵדָה לַעֲשׂוּ יָת אֵלִיפֹ וּבְשֵׁמֶת יִלְדִית
 יָת רְעוּאֵל: ה וְאֶהֱלִיבָמָה יִלְדָה כְּתִיב אֶת-יַעֲשִׂיב קְרִי
 אֶת-יַעֲשִׂיב וְאֶת-יַעֲלֵם וְאֶת-קֶרַח אֵלֶּה בְּנֵי עֲשׂוּ אֲשֶׁר
 יִלְדוּלוֹ בְּאֶרֶץ בְּנָעֵן: וְאֶהֱלִיבָמָה יִלְדָה אֶת-יַעֲשִׂיב וְאֶת-
 יַעֲלֵם וְאֶת-קֶרַח אֵלֶּה בְּנֵי עֲשׂוּ אֲשֶׁר יִלְדוּלוֹ בְּאֶרֶץ בְּנָעֵן:
 וְאֶהֱלִיבָמָה יִלְדִית יָת יַעֲשִׂיב וְיָת יַעֲלֵם וְיָת קֶרַח אֵלֶּיךָ בְּנֵי
 עֲשׂוּ דִי אֶתִּילִידוֹ לֶה בְּאֶרְעָא דְבְנָעֵן: ו וַיִּקַּח עֲשׂוּ
 אֶת-נַשְׂוֵי וְאֶת-בְּנָיו וְאֶת-בְּנֹתָיו וְאֶת-כָּל-נַפְשׁוֹת בֵּיתוֹ
 וְאֶת-מִקְנֵהוּ וְאֶת-כָּל-בְּהֵמָתוֹ וְאֵת כָּל-קִנְיָנוֹ אֲשֶׁר רָכַשׁ
 בְּאֶרֶץ בְּנָעֵן וַיֵּלֶךְ אֶל-אֶרֶץ מִפְּנֵי יַעֲקֹב אָחִיו: וַיִּקַּח עֲשׂוּ
 אֶת-נַשְׂוֵי וְאֶת-בְּנָיו וְאֶת-בְּנֹתָיו וְאֶת-כָּל-נַפְשׁוֹת בֵּיתוֹ וְאֶת-
 מִקְנֵהוּ וְאֶת-כָּל-בְּהֵמָתוֹ וְאֵת כָּל-קִנְיָנוֹ אֲשֶׁר רָכַשׁ בְּאֶרֶץ
 בְּנָעֵן וַיֵּלֶךְ אֶל-אֶרֶץ מִפְּנֵי יַעֲקֹב אָחִיו: וַדְּבַר עֲשׂוּ יָת נְשׁוּהֵי
 וְיָת בְּנוֹהֵי וְיָת בְּנֹתָהּ וְיָת כָּל נַפְשַׁת בֵּיתָהּ וְיָת גִּיתוּהֵי וְיָת
 כָּל בַּעֲרִיהָ וְיָת כָּל קִנְיָנָהּ דִּי קָנָא בְּאֶרְעָא דְבְנָעֵן וְאֵל
 לְאֶרְעָא אַחֲרֵי מִן קְדָם יַעֲקֹב אָחִיוהֵי: ז כִּי-הָיָה רְכוּשָׁם
 רַב מִשְׁכַּת יַחֲדוֹ וְלֹא יָכְלָה אֶרֶץ מְגוּרֵיהֶם לְשֵׂאת
 אֹתָם מִפְּנֵי מִקְנֵיהֶם: כִּי-הָיָה רְכוּשָׁם רַב מִשְׁכַּת יַחֲדוֹ
 וְלֹא יָכְלָה אֶרֶץ מְגוּרֵיהֶם לְשֵׂאת אֹתָם מִפְּנֵי מִקְנֵיהֶם: אַרְי
 הָוּה קִנְיָנוֹן סְגִי מִלְמַתְבַּב כְּחָדָא וְלֹא יָכִילַת אֶרְעָ
 תוֹתְבוּתָהוֹן לְסוֹכְרָא יָתְהוֹן מִן קְדָם גִּיתִיהוֹן: ח וַיֵּשֶׁב

עֲשׂוּ בְּהַר שַׁעִיר עֲשׂוּ הוּא אֲדוֹם: וַיֵּשֶׁב עֲשׂוּ בְּהַר שַׁעִיר
 עֲשׂוּ הוּא אֲדוֹם: וַיְתִיב עֲשׂוּ בְּטוֹרָא דְשַׁעִיר עֲשׂוּ הוּא
 אֲדוֹם: ט וְאֵלֶּה הַלְלוֹת עֲשׂוּ אַבִּי אֲדוֹם בְּהַר שַׁעִיר:
 וְאֵלֶּה הַלְלוֹת עֲשׂוּ אַבִּי אֲדוֹם בְּהַר שַׁעִיר: וְאֵלֶּיךָ תוֹלְדַת
 עֲשׂוּ אַבְוָהוֹן דְּאֲדוֹמָאֵי בְּטוֹרָא דְשַׁעִיר: י אֵלֶּה שְׁמוֹת
 בְּנֵי-עֲשׂוּ אֵלִיפֹ בֶן-עֵדָה אִשְׁת עֲשׂוּ רְעוּאֵל בֶּן-בְּשֵׁמֶת
 אִשְׁת עֲשׂוּ: אֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי-עֲשׂוּ אֵלִיפֹ בֶן-עֵדָה אִשְׁת
 עֲשׂוּ רְעוּאֵל בֶּן-בְּשֵׁמֶת אִשְׁת עֲשׂוּ: אֵלֶּיךָ שְׁמַת בְּנֵי עֲשׂוּ
 אֵלִיפֹ בֶן עֵדָה אִמַת עֲשׂוּ רְעוּאֵל בֶּן בְּשֵׁמֶת אִמַת עֲשׂוּ:
 יא וַיְהִי בְּנֵי אֵלִיפֹ תִימָן אוֹמֵר צָפוֹ וְנִגְעָתָם וְקָנוּ: וַיְהִי
 בְּנֵי אֵלִיפֹ תִימָן אוֹמֵר צָפוֹ וְנִגְעָתָם וְקָנוּ: וַיְהִי בְּנֵי אֵלִיפֹ
 תִימָן אוֹמֵר צָפוֹ וְנִגְעָתָם וְקָנוּ: יב וְחַמְנַע א הִיְתָה פִּילְגֵשׁ
 לְאֵלִיפֹ בֶן-עֲשׂוּ וְתִלְדַּת לְאֵלִיפֹ אֶת-עַמְלָק אֵלֶּה בְּנֵי
 עֵדָה אִשְׁת עֲשׂוּ: וְחַמְנַע א הִיְתָה פִּילְגֵשׁ לְאֵלִיפֹ בֶן-עֲשׂוּ
 וְתִלְדַּת לְאֵלִיפֹ אֶת-עַמְלָק אֵלֶּה בְּנֵי עֵדָה אִשְׁת עֲשׂוּ:
 וְחַמְנַע הָוּת לְחִינְתָא לְאֵלִיפֹ בֶּן עֲשׂוּ וְיִלְדִית לְאֵלִיפֹ יָת
 עַמְלָק אֵלֶּיךָ בְּנֵי עֵדָה אִמַת עֲשׂוּ: יג וְאֵלֶּה בְּנֵי רְעוּאֵל
 גַּחַת וְנֹרַח שְׁמָה וּמִזָּה אֵלֶּה הֵיךְ בְּנֵי בְּשֵׁמֶת אִשְׁת
 עֲשׂוּ: וְאֵלֶּה בְּנֵי רְעוּאֵל גַּחַת וְנֹרַח שְׁמָה וּמִזָּה אֵלֶּה הֵיךְ
 בְּנֵי בְּשֵׁמֶת אִשְׁת עֲשׂוּ: וְאֵלֶּיךָ בְּנֵי רְעוּאֵל גַּחַת וְנֹרַח שְׁמָה
 וּמִזָּה אֵלֶּיךָ הָוּוּ בְּנֵי בְּשֵׁמֶת אִמַת עֲשׂוּ: יד וְאֵלֶּה הֵיךְ בְּנֵי
 אֶהֱלִיבָמָה בַת-עֵנָה בַת-צִבְעוֹן אִשְׁת עֲשׂוּ וְתִלְדַּת לַעֲשׂוּ
 כְּתִיב אֶת-יַעֲשִׂיב קְרִי אֶת-יַעֲשִׂיב וְאֶת-יַעֲלֵם וְאֶת-קֶרַח:
 וְאֵלֶּה הֵיךְ בְּנֵי אֶהֱלִיבָמָה בַת-עֵנָה בַת-צִבְעוֹן אִשְׁת עֲשׂוּ
 וְתִלְדַּת לַעֲשׂוּ אֶת-יַעֲשִׂיב וְאֶת-יַעֲלֵם וְאֶת-קֶרַח: וְאֵלֶּיךָ הָוּוּ
 בְּנֵי אֶהֱלִיבָמָה בַת עֵנָה בַת צִבְעוֹן אִמַת עֲשׂוּ וְיִלְדִית
 לַעֲשׂוּ יָת יַעֲשִׂיב וְיָת יַעֲלֵם וְיָת קֶרַח: טו אֵלֶּה אֱלוֹפֵי
 בְּנֵי-עֲשׂוּ בְּנֵי אֵלִיפֹ בְּכוֹר עֲשׂוּ אֱלוֹף תִּימָן אֱלוֹף אוֹמֵר
 אֱלוֹף צָפוֹ אֱלוֹף קָנוּ: ז אֵלֶּה אֱלוֹפֵי בְּנֵי-עֲשׂוּ בְּנֵי אֵלִיפֹ
 בְּכוֹר עֲשׂוּ אֱלוֹף תִּימָן אֱלוֹף אוֹמֵר אֱלוֹף צָפוֹ אֱלוֹף קָנוּ:
 אֵלֶּיךָ רְבֻרְבֵי בְּנֵי עֲשׂוּ בְּנֵי אֵלִיפֹ בּוֹכְרָא דְעֲשׂוּ רְבָא תִימָן
 רְבָא אוֹמֵר רְבָא צָפוֹ רְבָא קָנוּ: טו אֱלוֹף קֶרַח אֱלוֹף
 גַּעְתָּם אֱלוֹף עַמְלָק אֵלֶּה אֱלוֹפֵי אֵלִיפֹ בְּאֶרֶץ אֲדוֹם
 אֵלֶּה בְּנֵי עֵדָה: אֱלוֹף קֶרַח אֱלוֹף גַּעְתָּם אֱלוֹף עַמְלָק אֵלֶּה
 אֱלוֹפֵי אֵלִיפֹ בְּאֶרֶץ אֲדוֹם אֵלֶּה בְּנֵי עֵדָה: רְבָא קֶרַח רְבָא
 גַּעְתָּם רְבָא עַמְלָק אֵלֶּיךָ רְבֻרְבֵי דְאֵלִיפֹ בְּאֶרְעָא דְאֲדוֹם

אליו בני עדה: ז ואלה בני רעואל בן עשו אלוף נחל
 אלוף זרח אלוף שמה אלוף מזה אלוף אלופי רעואל
 בארץ אדום אלה בני בשמת אשת עשו: ואלה בני
 רעואל בן עשו אלוף נחל אלוף זרח אלוף שמה אלוף
 מזה אלוף אלופי רעואל בארץ אדום אלה בני בשמת
 אשת עשו: ואליו בני רעואל בר עשו רבא נחל רבא זרח
 רבא שמה רבא מזה אליו רבובי רעואל בארעא
 (ד) אדום אליו בני בשמת אמת עשו: י ואלה בני
 אהליבמה אשת עשו אלוף יעוש אלוף יעלם אלוף
 קרח אלוף אלופי אהליבמה בת-ענה אשת עשו:
 ואלה בני אהליבמה אשת עשו אלוף יעוש אלוף יעלם
 אלוף קרח אלוף אלופי אהליבמה בת-ענה אשת עשו:
 ואליו בני אהליבמה אמת עשו רבא יעוש רבא יעלם
 רבא קרח אליו רבובי אהליבמה בת ענה אמת עשו:
 יא אלה בני-עשו ואלה אלופיהם הוא אדום: אלה
 בני-עשו ואלה אלופיהם הוא אדום: אליו בני עשו ואליו
 רבובניהון הוא אדום: ס

שביע כ אלה בני-שעיר החרי ישבי הארץ לוטן ושוכל
 וצבעון וענה: אלה בני-שעיר החרי ישבי הארץ לוטן
 ושוכל וצבעון וענה: אליו בני שעיר חוראה יתבי בארעא
 לוטן ושוכל וצבעון וענה: כא ודשון ואצר ודישן אלה
 אלופי החרי בני שעיר בארץ אדום: ודשון ואצר ודישן
 אלה אלופי החרי בני שעיר בארץ אדום: ודשון ואצר
 ודישן אליו רבובי חוראי בני שעיר בארעא דאדום:
 כב ויהיו בני-לוטן חרי והימם ואתות לוטן תמנע:
 ויהיו בני-לוטן חרי והימם ואתות לוטן תמנע: כג ואלה בני
 לוטן חורי והימם ואתות לוטן תמנע: כד ואלה בני
 שוכל עלון ומנחת ועיבל שפו ואונם: ואלה בני שוכל
 עלון ומנחת ועיבל שפו ואונם: כה ואלה בני-צבעון ואיה
 וענה הוא ענה אשר מצא את-הימם במדבר ברעתו
 את-החמרים לצבעון אביו: ואלה בני-צבעון ואיה וענה
 הוא ענה אשר מצא את-הימם במדבר ברעתו את-
 החמרים לצבעון אביו: ואליו בני צבעון ואיה וענה הוא
 ענה די אשפח ית גבריא במדברא פד הנה רעי ית חמריא
 לצבעון אבוהי: כו ואלה בני-ענה דשן ואהליבמה

בת-ענה: ז ואלה בני-ענה דשן ואהליבמה בת-ענה: ואליו
 בני ענה דשן ואהליבמה בת ענה: ח ואלה בני דישן
 חמדן ואשפן ויתרו יכרו: ואלה בני דישן חמדן ואשפן
 ויתרו יכרו: ואליו בני דישן חמדן ואשפן ויתרו יכרו:
 ט אלה בני-אצר בלהן וענו ועקו: אלה בני-אצר בלהן
 וענו ועקו: אליו בני אצר בלהן וענו ועקו: טו אלה
 בני-דישן עוז וארן: אלה בני-דישן עוז וארן: אליו בני
 דישן עוז וארן: טז אלה אלופי החרי אלוף לוטן אלוף
 שוכל אלוף צבעון אלוף ענה: אלה אלופי החרי אלוף
 לוטן אלוף שוכל אלוף צבעון אלוף ענה: אליו רבובי
 חוראה רבא לוטן רבא שוכל רבא צבעון רבא ענה:
 ל אלוף דשן אלוף אצר אלוף דישן אלוף אלופי החרי
 לאלפיהם בארץ שעיר: אלוף דשן אלוף אצר אלוף
 דישן אלוף אלופי החרי לאלפיהם בארץ שעיר: רבא דשן
 רבא אצר רבא דישן אליו רבובי חוראה לרבובניהון
 בארעא דשעיר: פ לא ואלה המלכים אשר מלכו
 בארץ אדום לפני מלך-מלך לבני ישראל: ואלה
 המלכים אשר מלכו בארץ אדום לפני מלך-מלך לבני
 ישראל: ואליו מלכאי די מליכו בארעא דאדום קדם די
 מלך מלכא לבני ישראל: לב וימלך באדום בלע
 בן-בעור ושם עירו דנהבה: וימלך באדום בלע
 בן-בעור ושם עירו דנהבה: ומלך באדום בלע בר בעור
 ושום קרמה דנהבה: לד וימת בלע וימלך תחתיו יוכב
 בן-זרח מבצרה: וימת בלע וימלך תחתיו יוכב בן-זרח
 מבצרה: ומית בלע ומלך תחותיה יוכב בר זרח מבצרה:
 לו וימת יוכב וימלך תחתיו חשם מארץ התימני:
 ומית יוכב ומלך תחותיה חשם מארץ התימני: ומית
 יוכב ומלך תחותיה חשם מארעא דרומא: לה וימת
 חשם וימלך תחתיו הוד בן-בדד המכה את-מדן
 בשדה מואב ושם עירו ענית: וימת חשם וימלך
 תחתיו הוד בן-בדד המכה את-מדן בשדה מואב ושם
 עירו ענית: ומית חשם ומלך תחותיה הוד בר בדד
 דקטיל ית מדינאי בקקלא דמואב ושום קרמה צוית:
 לו וימת הוד וימלך תחתיו שמלה ממשרקה: ומית
 הוד וימלך תחתיו שמלה ממשרקה: ומית הוד ומלך
 תחותיה שמלה ממשרקה: לו וימת שמלה וימלך

שְׁמוֹת אֱלֹהֵי עֵשׂוֹ לְמִשְׁפַּחְתָּם לְמִקְוֹתָם בְּשִׁמְתָם אֱלֹהֵי
 תִּמְנַע אֱלֹהֵי עֵלְוֵה אֱלֹהֵי יִתְתִּי: וְאֵלֶיךָ שְׁמַתָּה רַבְרָבִי עֵשׂוֹ
 לְזִרְעִי־תִהְיוּן לְאַתְרֵיהוֹן בְּשִׁמְתֵהוֹן רַבָּא תִּמְנַע רַבָּא עֵלְוֵה
 רַבָּא יִתְתִּי: מֵא אֱלֹהֵי אֱהֻל־בְּמִתָּה אֱלֹהֵי רַבָּא אֱהֻל־בְּמִתָּה
 אֱלֹהֵי אֱהֻל־בְּמִתָּה אֱלֹהֵי רַבָּא אֱהֻל־בְּמִתָּה: רַבָּא אֱהֻל־בְּמִתָּה
 רַבָּא אֱלֹהֵי רַבָּא פִּינְיָן: מֵב אֱלֹהֵי קִנְיָן אֱלֹהֵי תִימָן אֱלֹהֵי
 מִבְּצָר: אֱלֹהֵי קִנְיָן אֱלֹהֵי תִימָן אֱלֹהֵי מִבְּצָר: רַבָּא קִנְיָן רַבָּא
 תִּימָן רַבָּא מִבְּצָר: מֵב אֱלֹהֵי מִגְדֵי־אֵל אֱלֹהֵי עֵירִם אֱלֹהֵי א
 אֱלֹהֵי אֲדוֹם לְמִשְׁבַּתָּם בְּאַרְצָא אַחְזָתָם הוּא עֵשׂוֹ אֲבִי
 אֲדוֹם: אֱלֹהֵי מִגְדֵי־אֵל אֱלֹהֵי עֵירִם אֱלֹהֵי אֲדוֹם אֱלֹהֵי אֲדוֹם
 לְמִשְׁבַּתָּם בְּאַרְצָא אַחְזָתָם הוּא עֵשׂוֹ אֲבִי אֲדוֹם: רַבָּא
 מִגְדֵי־אֵל רַבָּא עֵירִם אֵלֶיךָ רַבְרָבִי אֲדוֹם לְמוֹתְכֵהוֹן בְּאַרְצָא
 אַחְסִנְתֵהוֹן הוּא עֵשׂוֹ אֲבוּהוֹן דְּאַדְוִמָּאִי: פ פ פ
 קנ"ד פסוקים, קליט"ה סימן.

תַּחְתִּיו שְׂאוֹל מִרְחֻכּוֹת הַנְּהָר: וְיָמַת שְׂמֵלָה וְיִמְלֵךְ
 תַּחְתִּיו שְׂאוֹל מִרְחֻכּוֹת הַנְּהָר: וּמִיַּת שְׂמֵלָה וְיִמְלֵךְ
 תַּחְתִּוְהִי שְׂאוֹל מִרְחֻכּוֹבֵי דְעַל פְּרַת: לֹא וְיָמַת שְׂאוֹל
 וְיִמְלֵךְ תַּחְתִּיו בְּעַל חֲנָן בְּנֵי־עַכְבָּוֹר: וְיָמַת שְׂאוֹל וְיִמְלֵךְ
 תַּחְתִּיו בְּעַל חֲנָן בְּנֵי־עַכְבָּוֹר: וּמִיַּת שְׂאוֹל וְיִמְלֵךְ תַּחְתִּוְהִי
 בְּעַל חֲנָן בְּרַ עַכְבָּוֹר: לֹא וְיָמַת בְּעַל חֲנָן בְּנֵי־עַכְבָּוֹר
 וְיִמְלֵךְ תַּחְתִּיו הַדָּר וְשֵׁם עֵירוֹ פְּעוֹ וְשֵׁם אִשְׁתּוֹ
 מְהִיטְבָּאֵל בַּת־מִטְרָד בַּת מִי זְהָב: וְיָמַת בְּעַל חֲנָן
 בְּנֵי־עַכְבָּוֹר וְיִמְלֵךְ תַּחְתִּיו הַדָּר וְשֵׁם עֵירוֹ פְּעוֹ וְשֵׁם אִשְׁתּוֹ
 מְהִיטְבָּאֵל בַּת־מִטְרָד בַּת מִי זְהָב: וּמִיַּת בְּעַל חֲנָן בְּרַ
 עַכְבָּוֹר וְיִמְלֵךְ תַּחְתִּוְהִי הַדָּר וְשֵׁם קְרַתָּה פְּעוֹ וְשֵׁם אִתְתָּה
 מְהִיטְבָּאֵל בַּת מִטְרָד בַּת מִצְרַף דְּהָבָא:
 מִפְּטִיר מ' וְאַלֹהֵי שְׁמוֹת אֱלֹהֵי עֵשׂוֹ לְמִשְׁפַּחְתָּם לְמִקְוֹתָם
 בְּשִׁמְתָם אֱלֹהֵי תִמְנַע אֱלֹהֵי עֵלְוֵה אֱלֹהֵי יִתְתִּי: וְאַלֹהֵי

הפטרה לפרשת וישלח בעובדיה פרק א

א חֲזוֹן עֲבֹדֵיהָ כְּהֶאֱמַרְ אֲדֹנָי יְהוִה לְאֲדוֹם שְׁמוּעָה שְׁמַעְנוּ מֵאֵת יְהוָה וְצִיר בְּגוֹיִם שְׁלַח קוֹמוּ וְנִקְוֵמָה
 עֲלֵיהָ לְמִלְחָמָה: ב הִנֵּה קָטָן נִתְתִּיךָ בְּגוֹיִם בְּגוֹי אֶתָּה מְאֹד: ג וְדוֹן לְבָד הַשִּׁיאֵךְ שְׂכֵנֵי בְחַגְוֵי־סַלַע מְרוֹם
 שְׁבַתוֹ אֲמַר בְּלָבוֹ מִי יוֹרִידֵנִי אֶרֶץ: ד אִם־תִּגְבִּיחַ בְּנִשְׁר וְאִם־בִּין כּוֹכְבִים שִׁים קִנְיָן מִשֵּׁם אוֹרִיךָ נֹאִם־יְהוָה:
 ה אִם־גְּנָבִים בְּאוֹרֵךְ אִם־שׂוֹדֵי לֵילָה אִיךָ נִדְמִיתָה הֲלוֹא יִגְנְבוּ דַיִם אִם־בְּצָרִים בְּאוֹ לָךְ הֲלוֹא יִשְׁאִירוּ
 עֲלֵלוֹת: ו אִיךָ נִחַפְּשׂוּ עֵשׂוֹ נִבְעוּ מִצְפְּנָיו: ז עַד־הַגְּבוּל שְׁלַחֲךָ כָּל אֲנָשֵׁי בְרִיתְךָ הַשִּׁיאֵךְ יִכְלוּ לָךְ אֲנָשֵׁי
 שְׁלֹמֶךָ לְחִמּוֹ יִשְׁימוּ מוֹזֵר תַּחְתִּיךָ אֵין תִּבּוֹנָה בּוֹ: ח הֲלוֹא בַיּוֹם הַזֶּהוּא נֹאִם־יְהוָה וְהִאֲבֹדְתִי חֲכָמִים מְאֹדוֹם
 וְתִבּוֹנָה מֵהָר עֵשׂוֹ: ט וְחַתּוֹ גְּבוּרִיךָ תִימָן לְמַעַן יִכְרַת־אִישׁ מֵהָר עֵשׂוֹ מִקְטָל: י מִחֲמַם אַחִיךָ יַעֲקֹב תִּכְסַּף
 בּוֹשָׁה וְנִכְרַת לְעוֹלָם: יא בַיּוֹם עֲמַדְךָ מִגֵּד בַּיּוֹם שְׁבוֹת זָרִים חִילוֹ וְנִכְרִים בְּאוֹ שְׁעָרָיו וְעַל־יוֹשְׁלָיִם יָדוּ
 גוֹרֵל גַּם־אֶתָּה כְּאֶחָד מֵהֶם: יב וְאַל־תֵּרָא בַיּוֹם־אֲחִיךָ בַּיּוֹם נִכְרוֹ וְאַל־תִּשְׁמַח לְבְנֵי־יְהוָה בַּיּוֹם אֲבָדָם
 וְאַל־תִּגְדַּל פִּיךָ בַּיּוֹם צָרָה: יג אֲל־תִּבּוֹא כְּשַׁעֲרֵ־עַמּוֹל בַּיּוֹם אִידָם אֲל־תֵּרָא גַם־אֶתָּה כְּרַעַתוֹ בַּיּוֹם אִידוֹ
 וְאַל־תִּשְׁלַחְנָה כְּחִילוֹ בַּיּוֹם אִידוֹ: יד וְאַל־תַּעֲמֹל עַל־הַפָּרֶק לְהַכְרִית אֶת־פְּלִיטָיו וְאַל־תִּסְגֵּר שְׂרִידָיו בַּיּוֹם
 צָרָה: טו כִּי־קָרֹב יוֹם־יְהוָה עַל־כָּל־הַגּוֹיִם כְּאִשֶּׁר עֲשִׂיתָ יַעֲשֶׂה לָךְ גְּמֻלָּךְ יֵשׁוּב בְּרֹאשֶׁךָ: טז כִּי כְּאִשֶּׁר שְׁתִּיתָם
 עַל־הָר קִדְּשֵׁי יִשְׁתּוּ כָּל־הַגּוֹיִם תִּמְדוּ וְשְׁתּוּ וְלָעוּ וְהָיוּ כְּלוֹא הָיוּ: יז וְכִתֵּר צִיּוֹן תִּהְיֶה פְּלִיטָה וְהָיָה קִדְּשׁ
 וְיִרְשׁוּ בֵּית יַעֲקֹב אֶת מוֹרְשֵׁיהֶם: יח וְהָיָה בֵּית־יַעֲקֹב אִשׁ וּבֵית יוֹסֵף לְהִבָּה וּבֵית עֵשׂוֹ לְקֶשׁ וְדִלְקוּ בָהֶם
 וְאִכְלוּם וְלֹא־יְהִי שְׂרִיד לְבֵית עֵשׂוֹ כִּי יְהוָה דִּבֶּר: יט וְיִרְשׁוּ הַנְּגִב אֶת־הָר עֵשׂוֹ וְהַשְּׁפֵלָה אֶת־פְּלִשְׁתִּים
 וְיִרְשׁוּ אֶת־שָׂדֵה אֲפְרָיִם וְאֶת שָׂדֵה שְׁמֶרֶן וּבְנֵימָן אֶת־הַגְּלָעָד: כ וְגַלְתָּ הַחֹל־הַזֶּה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־כָּנְעִנִים
 עַד־צִרְפַּת וְגַלְתָּ יְרוּשָׁלַיִם אֲשֶׁר בְּסַפְרָד יִרְשׁוּ אֶת עַרֵי הַנְּגִב: כא וְעָלוּ מוֹשְׁעִים בְּהָר צִיּוֹן לְשַׁפֵּט אֶת־הָר
 עֵשׂוֹ וְהָיְתָה לִיהוָה הַמְּלוּכָה: